

INFORMÁTOR

SLOVENSKEJ ARCHEOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI PRI SAV

XV/2004/1

NITRA

OBSAH: • Dôležité informácie • Spoločensko-vedecké podujatia • Interdisciplinárna spolupráca • Archeológia a verejnosť • Z činnosti múzeí • Archeológia vo svete • Diskusia • Spomíname • Jubileá • Opustili naše rady • Upozornenie • Noví členovia • Oznamy redakcie •

DÔLEŽITÉ INFORMÁCIE

Zasadnutie výboru Slovenskej archeologickej spoločnosti dňa 11. 12. 2003 v Nitre

1. Kontrola uznesení zo zasadnutia výboru dňa 2.10.2003.

Vyhotovil sa zoznam titulov knižničného fondu SAS, t.j. zhruba 900 knižných jednotiek. Zoznam bude sprístupnený na webovej stránke, resp. rozposlaný prípadným záujemcom.

2. Plán činnosti na rok 2004.

Výbor SAS prerokoval návrhy na činnosť a finančné požiadavky SAS v roku 2004, na ich základe schválil nasledujúci program.

Z dotácií RSVS:

Zjazd slovenských archeológov a Valné zhromaždenie	12.000 Sk
Kolokvium "História skla v roku 2004"	8.000 Sk
Zborník "História skla"	12.000 Sk
"Stav a perspektívy výskumu stredovekých opevnených sídel na Slovensku"	9.000 Sk
"Dom mŕtveho - úprava hrobovej jamy"	7.000 Sk
"Germánska keramika v oblasti Bratislavy"	7.000 Sk
"Stretnutie východoslovenských archeológov"	7.000 Sk
Zborník "Kult a mágia v materiálnej kultúre"	10.000 Sk
Informátor 2 čísla	14.000 Sk
Bibliografia 1997 - 1999	6.000 Sk
Biografia, Bibliografia, Stretnutia - J. Dekan	4.000 Sk
Prednášková a osvetová činnosť	8.000 Sk

Príspevky SAS:

Odmeny tajomník	6.000 Sk
Odmeny hospodár	6.000 Sk
Odmeny knihovník	1.000 Sk
Exkurzia Budapešť	

3. Informácia o zasadnutí Rady slovenských vedeckých spoločností zo dňa 16.10.2003.

Členovia výboru zobrali na vedomie zmeny funkcie RSVS, ako aj obmedzenie jej kompetencie v súvislosti s riadením a finančnou podporou jednotlivých spoločností. RSVS zostáva občianskym združením pri SAV, finančné transfery v systéme štátnej pokladnice vykonáva Úrad SAV. Základné informácie sú k dispozícii na www.rsvs.sk a www.sav.sk, kde sú zverejnené novelizované stanovy a nová zmluva medzi predsedom RSVS a predsedom SAV. Hospodár SAS sprostredkoval zúčastneným informácie o praktickom dopade zmien v systéme rozpočtovania, financovania a zúčtovania dotácií vedeckých spoločností. Plánované akcie môžu byť realizované až po druhej polovici februára, príspevky sa budú z RSVS poskytovať štvrťročne. Do 15. 1. 2004 majú vedecké spoločnosti odovzdať RSVS plán akcií s rozpočtom. Zúčtovanie za jednotlivé akcie musí prebehnúť vždy do 15. dňa nasledujúceho mesiaca. Prevádzkové náklady sa zahŕňajú do rozpočtov na jednotlivé akcie, samostatná položka prevádzkových nákladov neexistuje. Všetky akcie sa musia uskutočniť v plánovanom termíne - finančné prostriedky bude RSVS poskytovať na ich realizovanie podľa plánu činnosti v danom štvrťroku.

4. Rôzne.

Členovia výboru odsúhlasili prijatie troch nových členov SAS Mgr.A.Vrtela, R.Sojku, Mgr. J.Vaváka.

Mikuláš

Zasadnutie výboru Slovenskej archeologickej spoločnosti dňa 29. 1. 2004 v Nitre

1. Aktuálny stav hospodárenia SAS v roku 2003.

Hospodár SAS informoval prítomných o aktuálnom stave hospodárenia za rok 2003.

2. Členovia výboru boli informovaní o finančnom rozpočte, ktorý bude predložený na schválenie RSVS a zároveň schválili dva doplnujúce návrhy.

3. Doplnenie plánu činnosti na rok 2003.

Výbor SAS prerokoval návrh Dr. V. Turčana na doplnenie plánu činnosti SAS v roku 2004. Členovia výboru tento návrh schválili. Do činnosti za rok 2004 bude zaradené stretnutie klasických archeológov v Bratislave.

Zapísala: Mgr. Eva Fottová

Zasadnutie výboru Slovenskej archeologickej spoločnosti dňa 1. 4. 2004 v Nitre

1. Predseda SAS informoval o výške pridelených prostriedkov pre SAS od RSVS. Opätovne zdôraznil, že každú akciu bude treba zúčtovať bezpodmienečne k termínu, na ktorý bola naplánovaná. Výbor schválil príspevok SAS na jednotlivé akcie, ktorý bude predstavovať vždy 10 % zo sumy pridelených z prostriedkov RSVS. Bližšie informácie je potrebné žiadať u hospodára SAS Mgr. P. Bartu (PeterBarta@nexta.sk).

2. Zjazd SAS v Smoleniciach (19. - 20. 4. 2004).

Predseda informoval o ohlasoch na plánovaný zjazd z radov členov spoločnosti.

V tejto súvislosti prítomní schválili formu ankety, ktorá bude členom spoločnosti predložená na zjazde a k ďalším, na zjazde nezúčastneným, sa dostane v najbližšom čísle Informátora. Zároveň boli prerokované organizačné záležitosti spojené so zabezpečením občerstvenia, dopravou a pod.

3. Informátor SAS.

Predseda informoval o liste pripravenom pre vedenie Neusiedler SCP so žiadosťou o sponzorský dar vo forme papiera na vytlačenie Informátora od čísla 2/2004 a oboznámil prítomných s existujúcimi zdrojmi a plánovanou tlačou Informátora 1/2004.

O zmenách a nových rubrikách sa rokovalo osobitne v kruhu redakčnej rady.

Zapísala: Mgr. Lucia Benediková

Prehľad činnosti a hospodárenia SAS pri SAV v roku 2003

Zjazd slovenských archeológov 2003 a Valné zhromaždenie SAS pri SAV

Schválené:	Príspevok RSVS	Príspevok SAS
	5.000 Sk	1.000 Sk
Čerpané:	5.000 Sk	0

Kolokvium "História skla 2002"

Schválené:	Príspevok RSVS	Príspevok SAS
	4.000 Sk	1.000 Sk
Čerpané:	4.000 Sk	1.000 Sk

Sympózium "Antické zbierky v strednej Európe"

Schválené:	Príspevok RSVS	Príspevok SAS
	6.000 Sk	1.000 Sk
Čerpané:	6.000 Sk	1.000 Sk

Seminár "Osídlenie v dobe rímskej v severnej časti Bratislavy"

Schválené:	Príspevok RSVS	Príspevok SAS
	1.500 Sk	0
Čerpané:	1.500 Sk	0

Stretnutie východoslovenských archeológov

Schválené:	Príspevok RSVS	Príspevok SAS
	2.000 Sk	1.000 Sk
Čerpané:	2.000 Sk	875 Sk

Sympózium "Vypovedacia hodnota hrobového inventára"

Schválené:	Príspevok RSVS	Príspevok SAS
	3.000 Sk	1.000 Sk
Čerpané:	0	1.000 Sk

Bibliografia slovenskej archeológie 95/96

Schválené:	Príspevok RSVS	Príspevok SAS
	3.000 Sk	1.000 Sk
Čerpané:	0	0

Kolokvium "Kult a mágia"

Schválené:	Príspevok RSVS	Príspevok SAS
	0	400 Sk
Čerpané:	0	300 Sk

Informátor SAS pri SAV

Schválené:	Príspevok RSVS	Príspevok SAS
	10.000 Sk	1.000 Sk
Čerpané:	10.000 Sk	2.880 Sk

Prevádzkové náklady

Schválené:	Príspevok RSVS	Príspevok SAS
	15.000 Sk	10.000 Sk
Čerpané:	15.000 Sk	7.157,31 Sk

Odmena tajomníka

Schválené:	Príspevok RSVS	Príspevok SAS
	0	6.000 Sk
Čerpané:	0	1.500 Sk

Odmena knihovníka

Schválené:	Príspevok RSVS	Príspevok SAS
	0	1.000 Sk
Čerpané:	0	250 Sk

Odmena hospodára

Schválené:	Príspevok RSVS	Príspevok SAS
	0	6.000 Sk
Čerpané:	0	1.500 Sk

Spolu

43.500 Sk	17.492, 31 Sk
-----------	---------------

Plán činnosti a rozpočtu na rok 2004

Akcia	Príspevok z RSVS	Príspevok SAS (10 % z príspevku RSVS)
<i>Zjazd slovenských archeológov a Valné zhromaždenie Smolenice, 19. - 20.4.2004 (spoluorg.: Archeologický ústav SAV)</i>	12.000 Sk	1200 Sk
<i>Stretnutie klasických archeológov Bratislava, apríl 2004</i>	4.000 Sk	400 Sk
<i>„Stav a perspektívy výskumu stredovekých opevnených sídel na Slovensku“ Nitra, 18. - 19.5.2004 (spoluorg.: Archeologický ústav SAV)</i>	6.000 Sk	600 Sk
<i>Kolokvium "História skla v roku 2004" Nitra, september - október 2004 (spoluorg.: Archeologický ústav SAV)</i>	5.000 Sk	500 Sk
<i>„Dom mŕtveho - úprava hrovej jamy“ Nitra, november 2004 (spoluorg.: Archeologický ústav SAV)</i>	5.000 Sk	500 Sk
<i>Stretnutie východoslovenských archeológov október, november</i>	5.000 Sk	500 Sk
<i>„Germánska keramika v oblasti Bratislavy“ Bratislava, november, december 2004</i>	4.000 Sk	400 Sk

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

„Biografia, Bibliografia, Stretnutia -
- J. Dekan“

4.000 Sk

400 Sk

Informátor SAS 2 čísla

10.000 Sk

1.000 Sk

Bibliografia slov. arch. 1997-1999

4.000 Sk

400 Sk

Prednášková a osvetová činnosť

6.000 Sk

600 Sk

Spolu

65.000 Sk**6.500 Sk**

Rada RSVS neprispela na akcie: Zborník "História skla" a Zborník "Kult a mágia v materiálnej kultúre".

SPOLOČNOSŤ ANTONA TOČÍKA občianske združenie
informuje svojich priaznivcov a ostatnú verejnosť
o výsledkoch účtovej závierky za rok 2003

Stav finančného fondu 2002

406 079,68

Stav finančného fondu 2003

430 934,64

Rozdiel

+ 24 854,96

Rozpis k 31.12.2003

Majetok peňažný

Hotovosť v pokladni

101,40

Bežný účet v Slovenskej sporiteľni

42 272,75

Termínovaný účet v Tatrabanke

388 560,49

Majetok peňažný spolu

430 934,64

Majetok knižný

192 490

Majetok spolu

623 424,64

Príjmy 2003

Dary (Ing. I. Trenčan, Banská Bystrica)

550

Predaj publikácií z knižného fondu SAT

11 731

Predaj publikácie SKLO

4 000

1% z príjmu fyzických osôb

8 347

Úroky z vkladov

17 845,76

Príjmy spolu

42 473,76

Výdavky 2003

Tlač publikácie "Stanislav Šiška"

10 017,80

Notársky poplatok - registrácia k odvodu 1% dane z príjmov

1 220

Účtovníctvo - dohoda o vykonaní práce

1 710

Daň z úrokov a ostatné dane

2 865

Bankové poplatky

1 084

Poštovné

337

Cestovné

212

Kancelárske potreby

41

Občerstvenie správnej rady

132

Výdavky spolu

17 618,80

Rozdiel príjmov a výdavkov

+ 24 854,96

SPOLOČNOSŤ ANTONA TOČÍKA
NA PODPORU ZVEREJŇOVANIA VÝSLEDKOV ARCHEOLOGICKÉHO A NUMIZMATICKÉHO
VÝSKUMU
správna rada

sa obracia s výzvou na spolupracovníkov a priaznivcov archeologického a numizmatického výskumu na Slovensku

O POSKYTNUTIE 2 % ZO SVOJICH DANÍ ZA ROK 2003
v zmysle Zákona o daniach z príjmov č. 595/2003 z 31.12.2003

SPOLOČNOSŤ ANTONA TOČÍKA BOLA AKO PRIJÍMATEĽ 2% Z DANE Z PRÍJMOV FYZICKÝCH OSÔB ZAREGISTROVANÁ V CENTRÁLNOH NOTÁRSKOM REGISTRÍ 12.12.2003 pod č. ÚP 2583/2003.

Príjem z tohto zdroja použije na cieľ svojej činnosti - podporu zverejňovania výsledkov archeologického a numizmatického výskumu na Slovensku - informácie o tom zverejní v Informácii Slovenskej archeologickej spoločnosti a na vývesnej tabuli AÚ SAV.

POSTUP

poskytnutia 2% dane z príjmov (podľa zákona najmenej 20.- Sk)

1. Daňovník, ktorý podáva daňové priznanie miestnemu Daňovému úradu (do 31. 3. 2003) pripojí k nemu vyhlásenie (tlačivo na Daňovom úrade, u zamestnávateľa alebo u tajomníčky SAT) o poskytnutí 2% dane z príjmov za rok 2003, v ktorom uvedie, že ho poskytuje Spoločnosti Antona Točíka a vyznačí číslo jej bankového účtu a IČO.

Vyhlásenie Daňovému úradu predloží najneskôr do 15. 4. 2003.

2. Daňovník, ktorému ročné zúčtovanie vykonáva zamestnávateľ a tak nemusí samostatne podávať daňové priznanie, svoje rozhodnutie poskytnúť 2 % dane Spoločnosti Antona Točíka

a) do 30. 4. 2003 oznámi Daňovému úradu na tlačive "VYHLÁSENIE", kde okrem názvu Spoločnosti Antona Točíka uvedie aj číslo jej bankového účtu a IČO,

b) pripojí k nemu aj tlačivo "POTVRDENIE ZAMESTNÁVATEĽA" o zaplatení dane.

INFORMÁCIE POTREBNÉ DO TLAČIVA "Vyhlásenie" v časti ÚDAJE O PRIJÍMATEĽOVI:

Rubrika 11 - Názov: Spoločnosť Antona Točíka

12 - Sídlo: Akademická 2, 949 21 Nitra

13 - IČO: 35590742

14 - Právna forma: občianske združenie, č. účtu 31246660/0900

ZA VAŠE ROZHODNUTIE POSKYTNÚŤ SAT 2% Z DANE VÁM ĎAKUJEME!

Spoločnosť Antona Točíka, občianske združenie na podporu zverejňovania výsledkov archeologického a numizmatického výskumu, ponúka zo svojich knižných zásob (objednávky osobne alebo na e-mailovej adrese eva.kolnikova@savba.sk, poštovné do 5 kg 90.-, nad 5 kg 150.- Sk):

ANTON TOČÍK - biografia, bibliografia, Nitra 2000	40.- Sk
STANISLAV ŠIŠKA - biografia, bibliografia, spomienky	40.- Sk
G. Chlapovič: KREMICKÁ MINCOVŇA, história razby čsl. a slovenských mincí 1921-1992, Nitra 2000	200.- Sk
SLOVENSKÁ NUMIZMATIKA XVI/2000	150.- Sk
SLOVENSKÁ NUMIZMATIKA XV/1998	150.- Sk
SLOVENSKÁ NUMIZMATIKA XIV/1996	100.- Sk
SLOVENSKÁ NUMIZMATIKA XII/1992	50.- Sk
SLOVENSKÁ NUMIZMATIKA XI/1990	50.- Sk
SLOVENSKÁ NUMIZMATIKA X/1988	50.- Sk
SLOVENSKÁ NUMIZMATIKA VIII/1984	80.- Sk
SLOVENSKÁ NUMIZMATIKA VII/1982	100.- Sk
SLOVENSKÁ NUMIZMATIKA VI/1980	100.- Sk
SLOVENSKÁ NUMIZMATIKA V/1978	100.- Sk
HISTÓRIA SKLA (zborník príspevkov) 2001	100.- Sk

Adresa: SPOLOČNOSŤ ANTONA TOČÍKA, Akademická 2, 949 21 Nitra

Eva Kolníková

KATEDRA HISTÓRIE
KATEDRA ARCHEOLÓGIE
ODBOR MUZEOLÓGIA

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Hodžova 1, SK-949 74 Nitra ☎/fax 00421-037-7413 770 e-mail: evnuckova@ukf.sk, sgogova@seznam.cz

Vážení kolegovia,

v uplynulom zimnom semestri sme experimentálne zaviedli pravidelné stretnutia s archeológiou pre študentov histórie a muzeológie. Radi by sme experiment povýšili na tradíciu, a preto sa na Vás obraciame s prosbou o pomoc pri napĺňaní našej predstavy. Zámerom je poskytnúť študentom sériu dvojhodinových prednášok (vždy v stredu od 16.40 do 18.20 hod.) tematicky čerpajúcich z archeologickej praxe. Konkrétny obsah prednášok neurčujeme, naopak, uvítame širokospektrálnu ponuku pracou v teréne počnúc, cez významné lokality, kultúry, osobnosti atď....styčnými vednými disciplínami končiac.

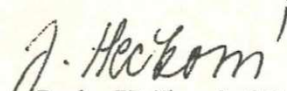
V zimnom semestri sa s veľkým úspechom stretli napr. prednášky o leteckej prospekcii, enviromentálnej archeológii a výsledkoch paleobotanického výskumu, v letnom by sme chceli zaradiť okrem iného témy výmena a obchod, odievanie, experimentálna archeológia, ako sa kopú hroby, alebo všetko o hroboch, prezentácia archeologických pamiatok a pod. Budeme radi, ak výklad doplní i názorný materiál (techniku pripravíme podľa požiadaviek).

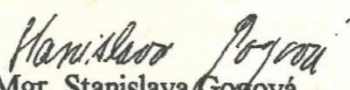
V prípade, že sa Vám náš projekt pozdáva a ste ochotní podieľať sa na jeho realizácii, oznámte na kontaktnej adrese svoju ponuku čo najskôr, aby sme mohli pripraviť záväzný harmonogram. Žiaľ, nemáme prostriedky na honoráre, takže apelujeme iba na Vašu lásku k archeológii, študentom, príp. k organizátorom.

Môžeme tiež uvažovať o vhodnej forme publikovania celého seriálu prednášok, resp. nadviazať dlhodobejšiu spoluprácu na širšej báze.

Budeme Vám vďační za Vaše ponuky i pripomienky a tešíme sa, že Vás privítame na akademickej pôde.

S pozdravom

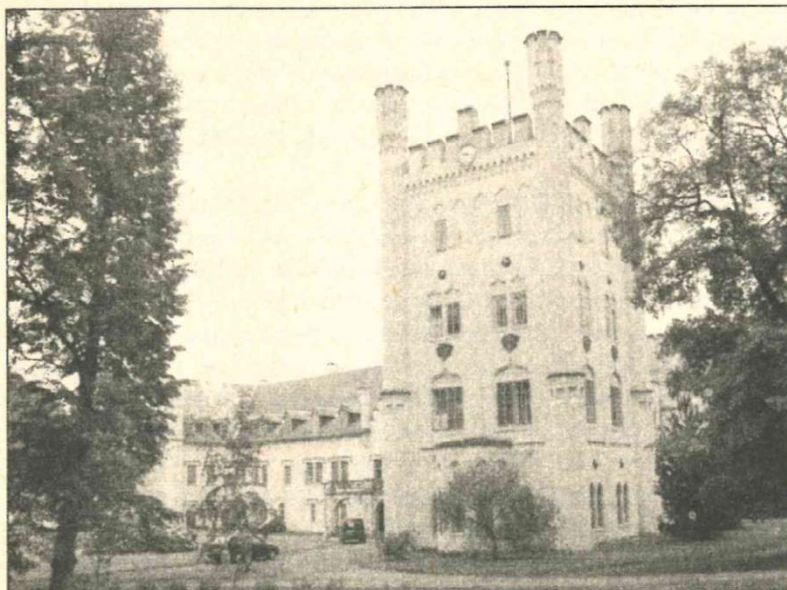

Doc. Janka Hečková, CSc.
Katedra histórie

Mgr. Stanislava Gogová
Katedra archeológie
odbor muzeológia

Počítačová podpora v archeológii 2

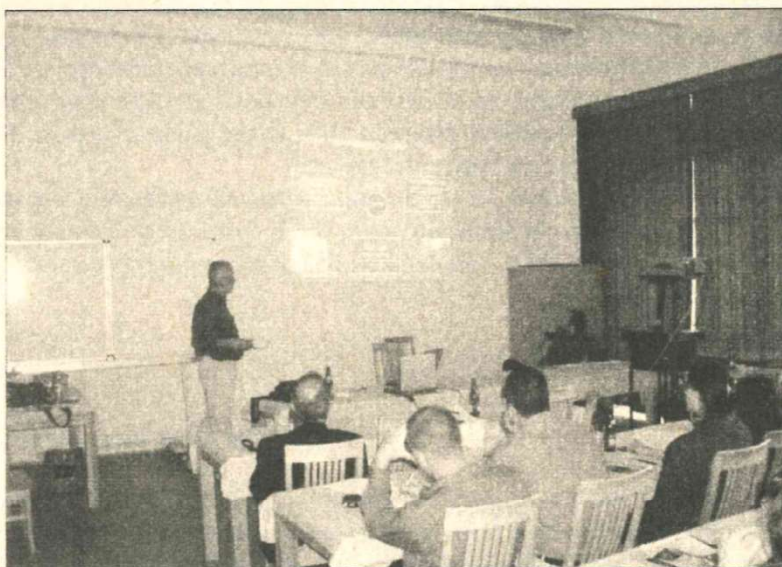

V dňoch 26. - 28. mája 2003 sa na zámku v obci Nečtiny neďaleko Plzne konala druhá konferencia venovaná počítačovej podpore v archeológii. Prvá sa uskutočnila z iniciatívy Ústavu archeológie a muzeológie Filozofickej fakulty Masarykovej univerzity v Brne v roku 2002 na Pohansku pri Břeclavi. Hlavným organizátorom konferencie v Nečtinách bola Katedra archeológie Fakulty humanitných štúdií Západočeskej univerzity v Plzni. Konferencia sa začala symbolicky prednáškou J. Macháčka (iniciátor spomínanej prvej konferencie a editor skriptu *Počítačová podpora v archeológii*. Brno 1997), ktorý prezentoval súčasný stav

a perspektívy projektu POHAN. V rámci konferencie v Nečtinách odznelo celkom 24 prednášok a prezentovaných bolo 13 posterov. Rôznorodosť a pestrosť konferencii rozhodne nechýbala. Prednášky poukázali na značný rozvoj v oblasti možností využitia výpočtovej techniky v archeológii. Keďže nie je možné venovať sa tu podrobnejšie jednotlivým príspevkom, uvádzame aspoň ich zoznam v poradí, v akom odzneli počas dvoch prednáškových dní.

26. máj: P. Kočár/L. Šmejda/P. Vařeka: Štruktúra sídliskového areálu z mladšej doby bronzovej; K. Šabatová: Štruktúra sídliskového areálu v Přáslaviciach. Priestorové zobrazovanie dát pomocou GeoMedia Professional; M. Bárta/V. Brůna/R. Krivánek: Prieskum južného Abú Sírú; Č. Čižek/D. Dreslerová/L. Haišmanová/M. Kuna/D. Krivánková/M. Mazancová a ďalší: Informačný systém ARÚ Praha. Projekt záchrany a sprístupnenia archívov terénnej dokumentácie; A. Knechtová/L. Krušinová/P. Volfík: Priebežné výsledky riešenia výskumnej úlohy Štátny archeologický zoznam ČR; A. Létal/R. Zatloukal: Využitie GIS pre správu archeologických dát v prostredí ArcView; J. Exnerová/V. Hudec: Archeologická databáza Čiech v GIS.

27. máj: T. Dolanský: Tvorba virtuálnych 3D modelov modernými technológiami; M. Novák: Aplikácia softvérovej projekcie artefaktov pri výskume skalných prevísov severných Čiech; P. Vitula: Netradičné metódy terénnej dokumentácie a ich využitie pri rôznych typoch výskumov; Gefos a.s.: Meračské technológie firmy Leica Geosystems použiteľné v archeológii; P. Dresler: Využitie Pocket PC na archeologickom výskume; M. Chytráček/L. Šmejda: Projekt Sídlné štruktúry prelomu doby bronzovej a halštatskej v západných Čechách; V. Brůna/M. Tomášek: Interpretácie historických máp na príklade 1. a 2. vojenského mapovania krajiny Čáslavska; J. John:

Možnosti a limity počítačovej rekonštrukcie minulých ciest; P. Květina: Aplikácie GIS pri štúdiu pohrebiska LnK vo Vedroviciach; V. Brůna/P. Vlčková: Šachta A Intiho komplexu 2002 (Abú Sír Juh); Š. Ungerman: "Slovínska" databáza pre spracovanie včasnostredovekých pohrebísk a jej využitie na príklade pohrebiska v Dolných Věstoniciach; P. Holub/D. Merta/M. Peška/D. Zapletalová/A. Zúbek: Možnosti unifikácie databázových systémov na spracovanie primárnej dokumentácie z archeologického výskumu na príklade Brna; P. Moš/P. Šlězár: Databázový popis krajiny; P. Stabrava/P. Vachůt: Databázová aplikácia ODAN; M. Sochorová: PotWeb - keramika na internete; J. Finger/B.

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

Vlček: Prezentácia štátneho mapového diela a ZABAGED.

Prezentované postery: P. Bednár/M. Bartík: Katalóg výskumu Nitra - Morový stĺp v prostredí ArcView; M. Bartík/P. Bednár/S. Gogová: Prezentácia prikostolného cintorína z 11.-15. stor. v Krásne, okr. Partizánske v prostredí ArcView; A. Danielisová: GIS a dvorec na oppide Staré Hradisko; P. Dresler: Využitie GIS a internetu pri spracovaní esovitých záušníc; A. Dzbyňski: Metrologické štruktúry šnúrovej keramiky v strednej Európe; A. Lamprecht/M. Žúbor: Počítačové projekty Katedry klasickej archeológie FH TU; J. Mařík: Libice nad Cidlinou - Archeologická mapa; V. Mařík: Databáza Katedry archeológie ZČU na internete; R. Novák: Zhukovanie hrobov na pohrebiskách doby bronzovej; J. Hůrková/K. Nováček/M. Tetour: Možnosti využitia databázových systémov pre spracovanie keramického materiálu; L. Rytíř: Štruktúra osídlenia južných Čech v halštate; P. Vařeka: Spracovanie nálezov mazaníc - databázová aplikácia a možnosti grafických rekonštrukcií; D. Víchová: Formalizovaná deskripcia germánskej keramiky z doby rímskej.

Nemenej podnetnou a zaujímavou sa ukázala aj záverečná diskusia, v rámci ktorej sa rozvinula vášnivá debata o spôsobe a rozsahu zverejňovania (nielen) prezentovaných archeologických databáz. Bohužiaľ nepodarilo sa dospieť ku kompromisu medzi slobodným prístupom k informáciám a ochranou archeologického dedičstva.

Súčasťou konferencie boli dve exkurzie. Prvá, tzv. pivná exkurzia viedla po stopách plzenského piva. Účastníci exkurzie navštívili Plzenský Prazdroj, Pivovarské múzeum a ďalej postupovali po vybranej gastronomickej trase mesta Plzeň. Druhá záverečná exkurzia viedla do okolia Nečtin. Účastníci vystúpili na hradisko Vladař (693 m n. m.) s tajomným jazierkom - cisternou na vrchole, na poludnie absolvovali obed na zámku v Manětíne a popoludní si mohli v okolitých lesoch prezrieť doklady historickej ťažby zlata na Manětínsku. Cestou bolo možné vidieť i polohu významného pohrebiska Manětín - Hrádek a celý rad ďalších výšinných polôh.

Na záver možno povedať, že konferencia bola mimoriadne úspešná ako po vedeckej a technickej, tak i po spoločenskej stránke, za čo patrí vďaka najmä priamo zodpovedným organizátorom L. Šmejdovi a E. Neustupnému, a v neposlednom rade aj študentom Katedry archeológie ZČU v Plzni. Ďalšia, v poradí tretia konferencia Počítačová podpora v archeológii sa bude konať v podobnom termíne tento rok, s najväčšou pravdepodobnosťou opäť na zámku v Nečtinách.

Andrej Lamprecht - Martin Žúbor

XXXV. medzinárodná konferencia archeológie stredoveku

V dňoch 29.9. - 3.10. 2003 sa uskutočnila XXXV. konferencia archeológie stredoveku v hoteli Slovenský raj v Hrabušiciach. Stretnutie zorganizovala Katedra archeológie FiF UK v Bratislave v spolupráci s neziskovou organizáciou Kláštorisko. Zúčastnilo sa jej 126 bádateľov z Českej a Slovenskej republiky, Poľska, Nemecka a Rakúska, z ktorých 81 vystúpilo s referátmi, resp. prezentovalo svoje príspevky v panelovej diskusii.

Nosná téma "Hranica v živote stredovekého človeka" bola diskutovaná z rôznych pohľadov a na báze interdisciplinárnej spolupráce. Základné referáty predstavili fenomén hraníc ako rozdeľujúci, a zároveň spájajúci prvok spoločnosti. Referáty budú publikované v 29. ročníku periodika *Archaeologia historica*.

Súčasťou programu týždňovej konferencie sa uskutočnila jednodňová exkurzia na Marcelov hrad v Hrabušiciach a na kartuziánsky kláštor na Kláštorisku, kde bola pre účastníkov konferencie sprístupnená malá expozícia v zrekonštruovanom mníšskom domčeku. Trasa ďalšej, poldennej exkurzie viedla po najvýznamnejších pamiatkach Spiša (Levoča, Spišská kapitula a Spišský hrad).

Tohtoročné, v poradí už 36. medzinárodné stretnutie archeológie stredoveku sa uskutoční v Telči (okr. Jihlava, Česko). Organizujú ho Archeologický ústav AVČR, Ústav archeológie a muzeológie Filozofickej fakulty MU v Brne a Mestské múzeum v Telči. Téma konferencie bude "Architektúra a archeologické pamiatky - ochrana kultúrneho dedičstva".

Výpis zo záverečného uznesenia

Výstava "Putovanie do praveku"

V dňoch 10. 10. - 24. 10. 2003 sa v Ponitrianskom múzeu v Nitre konala výstava s názvom Putovanie do praveku - "Poďte s rodom Havrana, Medveďa a Hada do osady prvých roľníkov". Jej tvorcami boli študenti tretieho ročníka odboru muzeológia Katedry archeológie FF UKF v Nitre. Venovali ju deťom, ktorým mala výstava netradičnou formou priblížiť život ľudí v neolite. Na svojej ceste "labyrintom" mohli návštevníci prístupným spôsobom získať informácie o mladšej dobe kamennej. Labyrint mal evokovať cestu priestorom a časom, a vzbudiť u detského návštevníka záujem a túžbu po novom poznaní. Výstava bola rozdelená do štyroch častí:

hospodárstvo - jadrom tejto časti expozície boli texty, mapy, obrazy a fotografie, ktoré informovali o prvotných neolitických centrách, o šírení neolitizácie a o hospodárskych vymoženostiach tej doby

výrobné činnosti - táto časť bola zameraná na prezentáciu a praktické ukážky štyroch základných technológií: výrobu keramiky, štiepanej a brúsenej industrie a výrobu textílií

duchovná kultúra - základnými myšlienkami boli dva príbehy, Príbeh života (jadrom bol starogrécky mýtus o bohyni Deméter) a Príbeh smrti (fiktívny tragický osud smrti náčelníka rodu Havranov)

architektúra - dominantou tejto časti bola dioráma neolitického osady s výšekom neolitického domu so základným vybavením

Ďalším netradičným prvkom a súčasťou výstavy boli okrem labyrintu tvorivé hry, ktoré pomáhali deťom prakticky si osvojiť poznatky získané z lektorského výkladu (študentov muzeológie) a informačných tabúľ. Návštevníci, väčšinou školské exkurzie, boli rozdelení na 2 až 3 menšie skupinky - rody - označené totemom (havrana, hada, medveďa). Ten symbolicky sprevádzal a ochraňoval rod na jeho ceste labyrintom. Svoju tvorivosť mohli deti prejsť pri zostavovaní rodových hesiel, kreslením rodových znakov, skladaním obrazov s motívmi zo života neolitických ľudí. Ďalším nie celkom bežným momentom bolo, že okrem kostry náčelníka - uloženej v jedinej vytrine expozície - si návštevník mohol vziať

do ruky a prezrieť prakticky každý vystavený predmet (repliky keramiky, poľnohospodárske nástroje, štiepanú a brúsenú industriu atď). Od témy výstavy cez scenár a libreto sa študenti podieľali na zabezpečení všetkého potrebného materiálu, ako aj na technickom a scénickom prevedení inštalácie výstavy. Pre každého návštevníka pripravili darček - kožený privesok s mušličkou.

Výstava bola prístupná každý deň od deviatej hodiny dopoludnia do piatej popoludní. V priebehu deviatich dní jej výstavnými priestormi prešlo 1100 návštevníkov prevažne zo základných a stredných škôl. Výstava sa stretla s veľkým záujmom u detského, ale aj dospelého návštevníka, odbornej aj laickej verejnosti. Učitelia ocenili netradičný prístup k tejto téme, ako aj skutočnosť, že si deti z výstavy odnášali veľa trvalých vnemov a poznatkov. Mnohé z detí sa v popoludňajších hodinách do múzea vrátili spolu s rodičmi a súrodencami, aby im našu výstavu ukázali.

Význam výstavy by som zhrnula v nasledujúcich bodoch:

- netradičná koncepcia výstavy, na Slovensku ojedinelá

- hravé a pociťové vzdelávanie

- praktické overenie teoretických vedomostí pre študentov muzeológie

Ďalšia výstava študentov muzeológie FF UKF sa bude konať v termíne 5. - 24.10. 2004 v Ponitrianskom múzeu v Nitre.

Touto cestou Vás v mene študentov muzeológie srdečne pozývam.

Stanislava Gogová

Výstava "Jaskyne a archeológia"

V priestoroch Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši sa v mesiacoch október - november 2003 prezentovala výstava zameraná na archeologické nálezy (zo zbierok múzea), pochádzajúce z vybraných jaskýň Slovenska, osídlených v praveku a stredoveku.

Z desiatich výstavných panelov mohli návštevníci získať informácie o 12 jaskyniach z celého Slovenska, v ktorých bol v minulosti vykonaný archeologický výskum. Úvodný panel sa týkal histórie vzniku a rozširovania archeologickej zbierky už od samých počiatkov formovania múzea v 30. rokoch 20. storočia a samostatný panel bol venovaný tzv. Domickej zbierke, ktorá tvorí výraznú časť zbierkového fondu. Zvyšný priestor vyplňali zaujímavosti o jaskyniach Domica, Majda - Hraškova jaskyňa, Jasovská jaskyňa, Liskovská jaskyňa, Silická ľadnica, Chvalovská jaskyňa, jaskyne Demänovskej doliny a jaskyne na Spiši. Texty o histórii jaskýň a ich objavovaní dopĺňali fotografie objaviteľov, nálezov, vchodov a plány jaskýň. Pisomnú a fotografickú časť dopĺňal trojrozmerný materiál. Okrem najstarších zbierok, ktoré venoval jeden zo zakladateľov múzea J. Volko-Starohorský, návštevníkov najviac upútal súbor nálezov neolitického keramiky a pracovných nástrojov z jaskyne Domica, kultová maska vyrobená z tvárovej časti lebky muža z Majda - Hraškovej jaskyne z neskorej doby bronzovej, eneolitická medená plastika býčka z Liskovskej jaskyne a ďalšie nálezy, ako napr. mince, kamenné sekerky, hrot oštep, kamenné drvidlá na obilie, hlinené prasleny a pod. Pre vopred ohlásených návštevníkov bola v priestoroch múzea pripravená podrobnejšia prednáška o danej téme, spojená aj s premietaním diapozitívov, a pre záujemcov, najmä z radov žiakov základných škôl, zasa možnosť

niektoré nálezy skúmať nielen zrakom, ale aj dotykom. O výstavu prejavilo záujem Múzeum A. Kmeťa v Martine i ďalšie slovenské múzeá.

Zuzana Šimková

Nové prírastky v zbierkach Archeologického múzea SNM

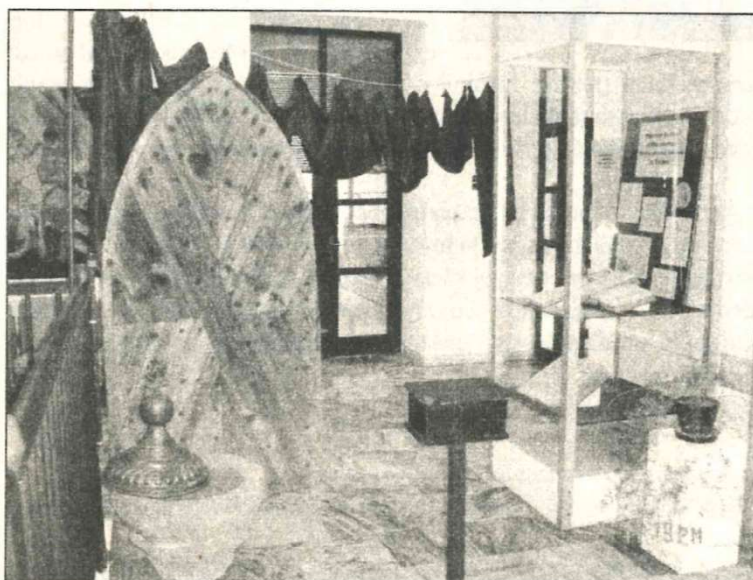
V novembri 2003 bola na prvom poschodí Archeologického múzea SNM v Bratislave sprístupnená výstava, ktorá prezentuje nové archeologické nálezy v zbierkach múzea. Nálezy získali na prelome tisícročí jeho pracovníci pri archeologických výskumoch aj nákupmi od zberateľov.

V deviatich vitrínach sú vystavené nálezy z archeologických výskumov v Blatnom, Lubej, Lozorne, Pezinku, Dunajskej Lužnej, Stupave, Tisovci, vo Svodíne a na ulici Palisády v Bratislave. Trojrozmerné exponáty dopĺňajú veľké čiernobiele terénne fotografie a texty, ktorých autormi sú vedúci výskumov. V troch vitrínach sú prezentované nálezy získané nákupom, napríklad medený sekeromlat typu Handlová, bronzový diadém z Unína alebo bronzové náramky z Prašníka. Exponáty pochádzajú z rôznych období: od neskorej doby kamennej až po 19. storočie.

Igor Bazovský

Emericus Perényi et Monasterium Beatae Mariae Virginis de Terebes

Výstava k 500. výročiu pavlínskeho kláštora v Trebišove

Pri príležitosti významného jubilea výstavby pavlínskeho kláštora (1502) sme rok 2002 v našom meste zasvätili Svätému Pavlovi Pustovníkovi. Kláštor bol konfirmovaný o dva roky neskôr (1504) a pri príležitosti 500. výročia tejto udalosti bola 27. novembra 2003 vo Vlastivednom múzeu v Trebišove sprístupnená historicko-archeologická výstava Emericus Perényi et Monasterium Beatae Mariae Virginis de Terebes - Imrich Perényi a Kláštor Blahoslavenej Panny Márie v Trebišove. Vernisáž sa uskutočnila 4. decembra 2003. Výstavu pripravilo Vlastivedné múzeum v spolupráci so spolkom Arx Paris v trebišovskom kaštieli.

Súčasťou otvorenia výstavy bol i odborný seminár. O pavlínoch v Uhorsku

referoval o. ThLic. Leander Tadeusz Pietras, OSPPE, ktorý v roku 1990 ako prvý pavlínsky mních po zrušení kláštorov cisárom Jozefom II. prišiel na Slovensko z Poľska. Autor projektu a výstavy PhDr. Ján Chovanec, PhD., prítomných oboznámil s dejinami trebišovského kláštora. Predstavený pavlínskeho kláštora a farár v Kostole Narodenia Panny Márie vo Vranove nad Topľou o. Mgr. Martin Lehončák, OSPPE, vystúpil s prednáškou o ráde pavlínov v súčasnosti. Podujatia sa mal zúčastniť aj generálny prior Izidor Matuszewski, ktorý má sídlo v kláštornej komplexe na Jasnej Hore v poľskom meste Częstochowa. Dávnejšie plánovaná vizitácia po pavlínových kláštoroch v Afrike mu to však neumožnila. Po skončení vernisáže a seminára bola v rímskokatolíckom Kostole Navštívenia Blahoslavennej Panny Márie svätá omša za spásu duší cirkevných hodnostárov a donátorov kostola i kláštora, ktorých telesné ostatky boli uložené v kostolných a kláštorňoch kryptách i na verejných cintorínoch, ktorú celebroval trebišovský dekan o. PhDr. Jozef Dronzek.

Rád pavlínov vznikol v Uhorsku zlúčením starších skupín pustovníkov. Jednu skupinu eremitov zhromaždil biskup Bartolomej a v roku 1225 založil rehoľný dom na vrchu Patach. Pavlínska tradícia považuje za zakladateľa ich rehole kanonika Ostrihomskej kapituly Eusébia, ktorý združil osamote žijúcich pustovníkov do jedného spoločenstva podľa vzoru sv. Pavla Thébskeho, prvého pustovníka. V roku 1250 dal pri jednej jaskyni v Pilišských horách postaviť rehoľný dom sv. Kríža. Neskôr sa strediskom pavlínov stal kláštor sv. Vavrinca pri Budíne. Roku 1256 bolo spoločenstvo potvrdené v ostrihomskej arcidiecéze. Za Klementa V. pápežský legát Gentilis v roku 1308 pridelený rádu regulu (rehoľné pravidlá) podľa sv. Augustína. Tak vznikol rád pavlínov (OSPPE - Ordo Sancti Pauli Primi Eremitae - Rád svätého Pavla, prvého pustovníka). Pavlínska rehoľa sa rýchlo rozšírila v lesnatých územiach celého Uhorska. Prví členovia rádu pavlínov sa v domácom uhorskom prostredí zoskupovali z radov šľachty.

V spiritualite pavlínov sa spájala pustovnícka tradícia s pastoračnou činnosťou. Hlavnou úlohou bratov bola

práca v školách a v duchovnej správe. Cudzí im nebola ani fyzická práca. V zachovávaní pôstov patrili pavlíni k najprísnejším askétom. Dôsledne dodržiavali "vita ascetica et eremitica". Od konca 16. storočia sa čoraz väčšími aktivizovali vo vede, umení a kázaní, čo súviselo s ich protireformačnými snahami. Modlitbu a pokánie spájali pavlíni s veľkou úctou k Najsvätejšej Panne Márii, ktorá je považovaná za Matku rádu.

Trebišovský kláštor bol založený začiatkom 16. storočia. Pavlínov povolal do Trebišova hradný pán Imrich Perényi. Postavil im prvú uzavretú klauzúru, pre rehoľu vyhotovil zakladaciu listinu, kláštoru daroval trebišovský kostol a dediny Olaszi a Sára. V roku 1504 zakladaciu listinu potvrdil pápež Július II. Na tú počesť sa v kláštore uskutočnila veľká slávnosť. Kostol Blahoslavennej Panny Márie sa stal kláštorným, preto Imrich Perényi v nasledujúcom roku dal na farských pozemkoch postaviť nový kostol sv. Ladislava kráľa so zvonnicou a založil aj prikostolný cintorín.

Imrich Perényi bol azda najvýznamnejším členom magnátskeho rodu Perényiovcov, ktorých hlavným sídlom sa stal hrad Parič v Trebišove. Imrich Perényi bol županom Abovskej stolice, kráľovským stolníkom a v roku 1504 ho zvolili za uhorského palatína. Istý čas v rokoch 1509 - 1511, keď sa český a uhorský kráľ Vladislav II. Jagelovský zdržiaval v Prahe, bol jeho miestodržiteľom v Uhorsku. Velil kráľovskému vojsku a predsedal uhorskému snemu. Bol významnou osobnosťou pri uzavretí dohody v roku 1515 vo Viedni medzi cisárom Maximiliánom I. a kráľom Vladislavom II., ktorá zabezpečovala Habsburgovcom nástupnícke právo v českom i uhorskom kráľovstve. V roku 1517 ho za to cisár Maximilián I. povýšil na rišske knieža a Vladislav II. mu daroval hradné panstvo Siklós. Zakladateľ a donátor trebišovského kláštora Imrich Perényi dal ešte pred smrťou najväčšiu časť svojho strieborného pokladu pavlínskym mníchom ako nadáciu na sväte omše za spásu jeho duše.

Palatín Imrich Perényi zomrel 5. februára 1519. V trebišovskom kostole sa uskutočnil veľkolepý pohreb s dôstojnosťou prináležiaceou jeho postaveniu. Mramorový epitaf zakladateľa kláštora Imricha Perényiho je umiestnený na južnej stene kostolnej svätyne pri oltári. Epitaf je vyhotovený na rozhraní dvoch umeleckých slohov, gotického a renesančného. Imrich je na náhrobku vyobrazený v životnej veľkosti a realistickej podobe; má na sebe brnenie, stojí na chrbte leva, drží meč a zástavu s rodovým erbom. Štyria anjeli v pozadí držia v rukách záves a dva rodové erby Perényiovcov a Ujlakyovcov.

Po Imrichovej smrti sa incidenty zo strany šľachty voči pavlínom stupňovali. Pavlínske majetky boli ohrozované prepadmi, čo si vyžadovalo pre mníšsky stav až neúnosnú ostrážitosť. Pavlíni prežili veľmi rušné a nepravdivé časy. Syn zakladateľa trebišovského kláštora Peter Perényi (1502-1548) patrila k prvým uhorským magnátom, ktorí si osvojili protestantské názory reformácie. Na svojich panstvách zaviedol do kostolov novú vieru. V roku 1530 pavlínov z Trebišova vyhnal a opustený kláštor dal zbúrať. V Sárospataku Peter Perényi založil protestantskú školu, podporoval vydávanie protestantských kníh a aj sám sa venoval písaniu náboženskej literatúry.

Petrov syn Gabriel bol tiež oduševneným zástancom reformácie a aktívne sa zúčastňoval polemík medzi nasledovníkmi M. Luthera a prívržencami kalvinizmu. V Trebišove sa ujala reformácia, kalvíni tu mali kostol i svojich kazateľov.

Pavlíni sa do Trebišova mohli vrátiť až v 17. storočí za protireformácie. Hradný pán gróf Juraj Drugeth, zať legendami opradenej krvavej grófký Alžbety Báthoryovej, už v roku 1615 zariadil, aby rehoľníci mohli znova pôsobiť v Trebišove. No stalo sa tak až po roku 1650, keď ich opäť uviedla Anna Katarína Jakušičová, vdova po Jurajovom synovi Jánovi Drugethovi.

Pavlíni sa veľmi aktívne zúčastňovali na náboženskom živote Trebišova i okolia. Medzi veriacimi boli obľúbení, vypomáhali miestnej fare. Pri kláštore založili aj bratstvo svetských členov z mestečka a okolia, na farskej škole pôsobili ako učitelia.

Už viac než tristo rokov je na náhrobku Imricha Perényiho na ľavej strane hrudníka diera. Pavlínski mníši totiž verili, že je to náhrobok protestanta Petra Perényiho, ktorý dal v roku 1530 trebišovský kláštor zbúrať. Diera vraj vznikla po zásahu blesku, ktorý vyhodil z krypty jeho telesné pozostatky za to, že rozširoval v Uhorsku Lutherovo učenie. A každý rok vo výročný deň pohrebu mal z jasného neba udrieť blesk. Túto historku rozširoval páter Augustín Benkovič, bývalý prior kláštora v Trebišove a generálny predstavený rehole pavlínov v Uhorsku. Aká však bola pravda? Keď v roku 1696 do kostola udel blesk, vznikol požiar a trhlina pri náhrobku v južnej stene svätyne. Túto udalosť využil starý pán Benkovič a na stene pri oltári umiestnil dlhý latinský text, ktorý začínal asi takto: "Postoj, maďarský pútnik! Milovník drahej panónskej krajiny, horlivý ochranca pravej viery. Prečo bol tvoj, kedysi zo zeme zrodený syn Peter Perényi, z krypty vyhodенý? Sám to zapríčinil ..." (celý text sa zachoval v análoch pavlínskeho rádu z roku 1743). Na náhrobku na mieste Imrichovho srdca dal Benkovič do tvrdého kameňa vysekať dieru. Ak teda mníši naozaj z krypty vyhodili ostatky niektorého z Perényiovcov, tak len kráľovského pokladníka Jána († 1458) alebo zakladateľa kláštora palatína Imricha († 1519), ktorí boli katolíkmi. Záhadou zostáva, prečo páter Augustín Benkovič, významný cirkevný hodnostár, túto historku šíril. Ved' určite musel vedieť, že protestant Peter Perényi nebol pochovaný v Trebišove, ale v hradnom kostole v Sárospataku.

V čase, keď na čele kurucov stál Imrich Thököly, majiteľ hradu Parič Žigmund Drugeth stál spočiatku na jeho strane. Keď sa však pridol k cisárovi, Imrich Thököly hrad dobyl, Žigmunda Drugetha zabil a 19. apríla 1684 ho dal v Košiciach popraviť. Vtedy aj mníši museli odísť z kláštora. Po dvoch rokoch, keď kurucké vojská boli prinútené hrad opustiť, Thököly ho dal pušným prachom podmínovať a zničiť. Hrad Parič už nikdy nebol obnovený. Po obsadení Trebišova cisárskym vojskom v roku 1686 sa však pavlíni vrátili späť. No vtedy ešte netušili, že v Trebišove ich čaká posledných sto rokov pôsobenia.

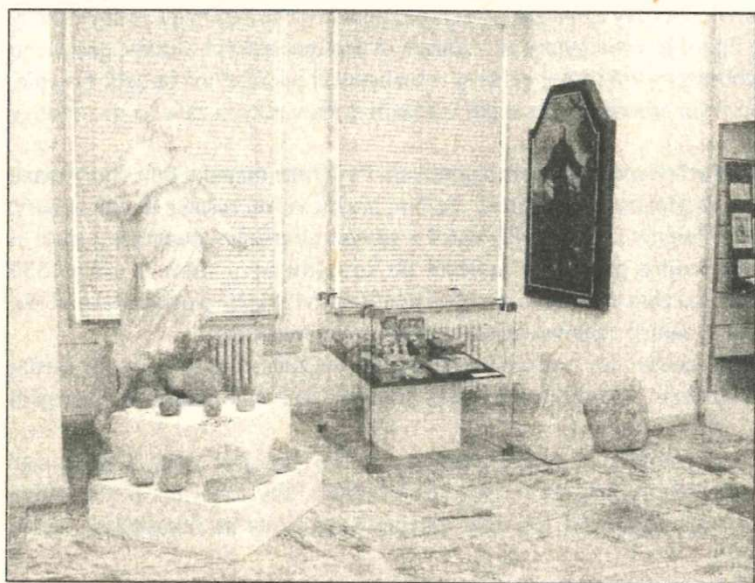
Výzdoba interiéru bývalého kláštorného kostola patrí k vrcholným dielam rokokového maliarskeho prejavu

na Slovensku. V 63 poliach gotickej sieťovej klenby kostolnej svätyne a lode sú vkomponované figurálne i ornamentálne motívy. Na víťaznom oblúku je alegorické znázornenie Nádeje a Lásky, ale aj kartuša s chronogramom 1777 a textom BENEDICTA TU INTER MULIERES ET BENEDICTUS FRUCTUS VENTRIS TUI MDCCCLXXVII ("Požehnaná si medzi ženami a požehnaný je plod života tvojho" - to sú slová, ktorými privítala Alžbeta mladú Máriu, keď ju tá prišla navštíviť). Maľby vo svätyni znázorňujú scény zo života Panny Márie. Táto výzdoba vyplýva zo zasvätenia kostola a z veľkej úcty pavlínov k Matke rádu. Maliarska výzdoba v kostolnej lodi čerpá námety zo života Sv. Pavla Pustovníka a z dejín rádu pavlínov v Uhorsku. Výzdoba kostola bola ukončená len deväť rokov pred zrušením kláštora.

V období osvietenstva sa cirkevná politika za Márie Terézie uspokojila so zákazom ďalšieho zvyšovania stavov konventov tých rádo, ktoré boli považované za neužitočné. Jozef II. už bol zástancom radikálneho riešenia, podľa ktorého by bolo lepšie kláštory neslúžiace verejnému blahu, umŕtvujúce prostriedky a pracovné sily zrušiť. Nadišiel rok 1786, keď cisár Jozef II. všetky pavlínske kláštory v Uhorsku zrušil. V Trebišove bol posledným duchovným rádu Ľudovít Révész. Jeho nástupcom sa stal už sekularizovaný mních Andrej Ján Nepomuk Bodnár. Pavlínsky kláštor v Trebišove už nebol nikdy obnovený. Na prelome 18. a 19. storočia bol zbúraný západný trakt kláštora.

Pri najbližšej vhodnej príležitosti bude potrebné archeologicky preskúmať zaniknuté časti kláštora. Architektúra, ktorú v súčasnosti ukrýva zem, sa bude náznakovito rekonštruovať nad terénom, čím sa vytvorí iluzívny priestor klauzúry kláštora. Po archeologickom výskume bude možné rajskej dvor s krytou studňou uprostred záhradníckej upraviť a na tomto mieste oživiť atmosféru dávneho stredoveku. Priestor v areáli kláštora a katolíckych kostolov navrhujeme symbolicky pomenovať Mariánskym námestím.

Výstava Emericus Perényi et Monasterium Beatae Mariae Virginis de Terebes bola prezentáciou významných pamiatok na pavlínskych mníchov a na zakladateľa kláštora Imricha Perényiho v kontexte uhorských a regionálnych dejín. Z hradu Parič a z najstaršej časti stredovekého mestieka boli vystavené nálezy z 13. - 17. storočia z výskumov doc. PhDr. M. Slivku, CSc. a PhDr. J. Chovanca, PhD. (keramické nádoby, kachlice, stredoveké sklo, kostené a železné predmety, kamenné architektonické články, kamenné gule do vrhacích prakov a bombárd). Z archeologických pamiatok zaujal aj súbor včasnoerenasáňnych kachlíc z tzv. palatínskej kachľovej pece, ktorú dal okolo roku 1504 v hradnom paláci

postaviť palatín Imrich Perényi. Medzi exponátmi, ktoré na výstave sprítomňovali trebišovských pavlínov, boli rukopisy kláštorňých skriptorov, kroniky a vzácne knihy zo 17. - 18. storočia, pavlínsky habit i kovaná mreža s uhorským a pavlínskym erbom z čias Márie Terézie. Z interiérového zariadenia bývalého kláštorného kostola boli na výstave monumentálne obrazy sv. Pavol Pustovník a sv. Cecília z poslednej štvrtiny 18. storočia a závesný obraz sv. Pavol Pustovník z kláštora. Súčasťou výstavy bol bohatý obrazový a archívny materiál. Prehliadku výstavy sprevádzali chorály.

Dnešné generácie Trebišovčanov už nezažijú nijaké ďalšie také významné okružle výročie z dejín nášho mesta, ako sme mali možnosť zažiť my. Za účasti vdp. dekana PhDr. Mgr. J. Dronzeka, honorácie z Košického arcibiskupstva a obyvateľov mesta sa oslavy 500. výročia kláštora skončili derniérou výstavy dňa 29. februára roku 2004.

Ak by sa bol tento projekt výstavy a sprievodných podujatí uskutočnil v niektorom meste bližšie k Bratislave, pravdepodobne by bol býval navrhnutý na udelenie Výročnej ceny časopisu Pamiatky a múzeá za rok 2003.

Ján Chovanec

Kolokvium o germánskej keramike doby rímskej

Dňa 10. 12. 2003 sa v priestoroch Archeologického múzea SNM uskutočnilo kolokvium o germánskej keramike. Cieľom tohto, v poradí druhého neformálneho stretnutia je vyvolať diskusiu o datovaní keramiky z germánskych sídlisk doby rímskej na juhozápadnom Slovensku a v priľahlých oblastiach osídlených svébskymi kmeňmi (južná Morava, Dolné Rakúsko severne od Dunaja). Keramika tvorí najmasovejšie sa vyskytujúci druh nálezov v osadách doby rímskej. Iba lepšie poznanie typologického a chronologického vývoja tvarov a ornamentov keramiky môže viesť k presnejšiemu a spoľahlivejšiemu definovaniu keramickej náplne časových horizontov na kvádskech sídliskách. Tieto horizonty a fázy sú zas predpokladom pre poznanie rytmu vývoja jednotlivých sídlisk a následne pre formuláciu

archeologicko-historických záverov o vzniku, vývoji a zániku sídliskových štruktúr v dobe rímskej.

Sme toho názoru, že spoločná a neformálna diskusia sa môže najlepšie rozvinúť priamo nad archeologickým materiálom. V roku 2002 boli preto ako predmet k diskusii predložené nálezové súbory z výskumov sídlisk v Stupave a v okolí. Išlo o výskumy priamo v areáli stupavskej "stanice" (V. Turčan), ako aj v jej okolí (V. Turčan, E. Vrba). V roku 2003 boli predložené keramické súbory z výskumov na východnom okraji Bratislavy, v mestských častiach Bratislava - Trnávka a Bratislava - Vajnory. Išlo o staršie výskumy zo 70. rokov 20. stor. vo Vajnoroch, ktoré viedla E. Studeníková a L. Zachar (predkladal V. Turčan) a o výskumy realizované v súvislosti s výstavbou diaľnice D61 (Senecká cesta - Mierová ul.) pod vedením V. Varsika. Na doplnenie vystavil I. Bazovský aj nádoby zo známeho žiarového pohrebiska v Ivanke pri Dunaji, ktoré rozšírila jedna novozískaná urna.

Kolokvia sa v roku 2004 zúčastnilo spolu 15 bádateľov z Čiech a Moravy, z Rakúska a zo Slovenska.

Kolokvium opäť poukázalo na nerovnomernosť v poznaní keramickej náplne jednotlivých časových období doby rímskej. Kým na datovanie niektorých súborov sa nazeralo relatívne jednotne (platí to najmä pre staršiu dobu rímsku), pri iných nálezových celkoch sa názory aj podstatne líšili. Výsledkom vzájomnej konfrontácie bolo aj poznanie, že v rámci doby rímskej je väčšina jej fáz pomerne dobre známa a zastúpená viacerými dobre datovateľnými nálezovými celkami. Stále však existujú aj časové úseky, ktoré reprezentuje len niekoľko málo nálezových celkov alebo dokonca iba niekoľko ojedinelých nálezov. Aj preto každý nový terénny výskum germánskeho sídliska doby rímskej môže znamenať výrazné rozšírenie našich vedomostí.

V roku 2004 plánujeme zorganizovať tretie kolokvium pod záštitou Slovenskej archeologickej spoločnosti. Uskutoční sa v prvom decembrovom týždni 2004 v Archeologickom múzeu SNM v Bratislave a jeho pracovnou témou je "Domáca (germánska) keramika točená na kruhu".

Vladimír Varsík - Vladimír Turčan

Výstava "Dva zaniknuté kostoly vo Svodíne"

2. marca 2004 otvorili v Archeologickom múzeu SNM v Bratislave výstavu "Dva zaniknuté kostoly vo Svodíne." V ôsmich vitrínach sú vystavené nálezy z archeologického výskumu zaniknutej kostolnej pevnosti a cintorína v maďarskom Svodíne (mince, medailóny, krížiky, šperky, zbrane, nástroje, keramika, sklo) a v dvoch vitrínach nálezy z výskumu zaniknutého kostola v Nemeckom Svodíne (mince, medailóny, krížiky, šperky). Autorom scenára výstavy je vedúci výskumu Z. Drenko, ktorý výsledky výskumu publikoval v Zborníkoch Slovenského národného múzea - Archeológia 2002 a 2003.

Zoltán Drenko

INTERDISCIPLINÁRNA SPOLUPRÁCA

Novinky z geofyziky v archeológii

V súčasnej modernej archeológii medzi nedeštruktívnu terénnu metodiku výskumu patrí letecké snímkovanie, geofyzikálne metódy a povrchový archeologický výskum. Aplikácia geofyzikálnych metód zohráva dôležitú úlohu hlavne pri vyhľadávaní archeologických objektov, určení ich horizontálnej a vertikálnej polohy, rozmerov a rozsahu, ale aj pohľadu efektívneho prístupu k terénnemu výskumu a tým, samozrejme, aj k jeho racionalizácii.

Predpokladom úspešnosti aplikácie geofyzikálnych metód sú odlišné fyzikálne vlastnosti (elektrická vodivosť, hustota, magnetizmus, pružnosť, rádioaktivita a pod.) archeologických objektov od vlastností okolitého horninového prostredia, v ktorom sa nachádzajú. Ak je tento predpoklad splnený, geofyzikálne prístroje zaznamenávajú zmeny v hodnotách skúmaného fyzikálneho poľa. Takéto "anomálie" indikujú prítomnosť podzemných objektov (archeologických alebo recentných). V ďalšej fáze interpretácie sa zistené anomálie analyzujú s cieľom spresniť polohu a rozlohu archeologických objektov a v mnohých prípadoch sa dá určiť aj typ objektu.

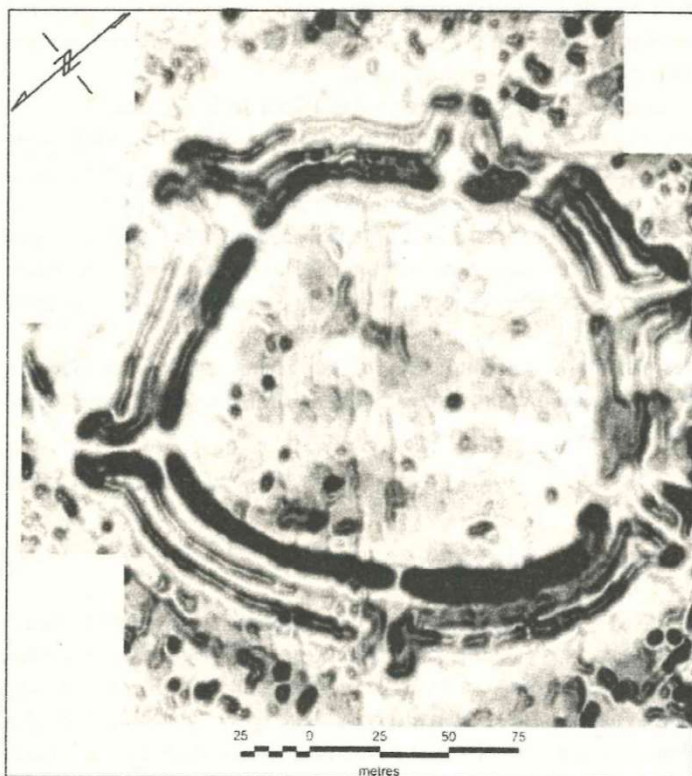
V posledných rokoch sa pre geofyzikálny prieskum archeologických lokalít začala popri magnetickej a elektrickej odporovej metóde štandardne používať nová georadarová metóda. Keďže Archeologický ústav SAV v Nitre v tomto roku získa georadarovú aparatúru, cieľom príspevku je stručne opísať výhody aplikácie tejto metódy pre potreby archeológie.

Georadarová metóda

Georadar je geofyzikálna metóda, ktorá využíva odraz vysokofrekvenčných elektromagnetických vln od rozhrania geologických vrstiev s odlišnou vodivosťou a permitivitou. Vysielacia anténa radaru vysiela vysokofrekvenčné elektromagnetické impulzy do skúmaného prostredia a prijímacia anténa zaznamenáva odrazené signály, ktoré sa vytvárajú na všetkých umelých aj prirodzených nehomogenitách v skúmanom prostredí. Výsledky meraní sú

vizualizované v časovo-hĺbkových rezoch radarového profilovania, čo je vlastne dvojrozmerný pohľad pod povrch skúmaných štruktúr. Výstupy ukazujú odrazy na zmenách hustoty a vodivosti a dávajú pričný prierez vnútorných materiálov.

Hĺbkový dosah metódy závisí od použitej frekvencie vysielaných elektromagnetických signálov a od útlmu signálu v skúmanom prostredí. Vo vysokoodporovom prostredí, napríklad vo väčšine hornín alebo v betóne, je reálny hĺbkový dosah do 50 - 70 m, v nízkooporovom prostredí, napríklad v hlinách alebo v íloch, iba 5 - 20 m.

Obr. 1 Goliano. Mapa magnetických izolíní získaná nad neolitickým rondelom

Ak bude záujem o tieto expertízy za strany ďalších organizácií na Slovensku, je tu po dohode s vedením pracoviska možnosť realizovať vyžiadané geofyzikálne merania.

Georadar sa dá s úspechom využiť aj na lokalizáciu a vyhľadávanie archeologických objektov s kamennou konštrukciou, na preukázanie a prieskum sídliskových objektov či reliéfu podložia, podpovrchové nezaplnené objekty a priestory s kamennou konštrukciou (pivnice, chodby, studne), na prieskum komunikácií a plôch s kamennou konštrukciou (dláždené cesty), objekty úzko spojené so systémami opevnení (brány, vstupy), zahĺbené i nezahĺbené hrobové komory s nadzemným kamenným až hlinitým plášťom, zaniknuté (druhotne vyplnené) povrchové a podpovrchové vytážené priestory (lomy, jamy, pinky, šachty) a na mapovanie základových štruktúr historických budov a pod.

Archeologický ústav SAV v Nitre disponuje geofyzikálnymi aparátami, ktoré sa používajú pri geoelektrických metódach - Geohm. magnetometrii (céziový magnetometer SMARTMAG) a pri elektromagnetických metódach (EM 38). K týmto prístrojom najnovšie pribudne Georadar.

Využitie celého komplexu geofyzikálnych metód umožní nedeštruktívny pohľad pod povrch terénu a rozpoznať doteraz neznáme archeologické objekty.

Ján Tirpák

ARCHEOLÓGIA A VEREJNOSŤ

Novinka z internetu

Internetová stránka www.arch.studnet.sk vznikla začiatkom školského roka 2003/2004 na základe iniciatívy českých kolegov, študentov archeológie, s úmyslom vytvoriť partnerský projekt. K českému internetovému portálu www.archeologicke.misto.cz, ktorý možno nájsť na internete už od roku 2001, sa pridružila práve ponúkaná slovenská verzia. Prvoradým cieľom tohto projektu sa stala integrácia internetových stránok s rovnakou, resp. podobnou tematikou, ktoré poskytujú základné informácie, dôležité údaje a aktuality z daného odboru.

Novú internetovú stránku založili a spravujú študenti archeológie FiF UK v Bratislave (v zastúpení Andreja Žitňana) a FF UKF v Nitre (v zastúpení Ondreja Žaára), ktorí sú zatiaľ jedinými autormi a zberateľmi príspevkov rôzneho druhu z oblasti archeológie.

K najvyhľadávanejším informáciám, ktoré sú pravidelne aktualizované, patrí zoznam internetových stránok venovaných archeológii, prehľad odborných ústavov a inštitúcií, najnovšie správy o kultúrnych podujatiach, výstavách a prednáškach, ako aj prehľad knižných novínok. Dôležitými sú údaje o študentských projektoch, príbuzných odboroch, ale aj najnovšie správy o možnostiach štúdia archeológie na Slovensku i v zahraničí.

Autori ďalej pripravujú nové rubriky, ktoré budú obsahovať najrozmanitejšie správy o činnosti študentov archeológie (prehľad študentských vedeckých konferencií, nových projektov a i.), ale aj zaujímavosti z oblasti archeologického terénneho výskumu.

Pripravuje sa rubrika pre muzeológiu, ktorá by mala čitateľovi priblížiť zaujímavé témy z odboru, ako aj kontakty na slovenské a zahraničné múzeá.

Portál poskytuje informácie, zaujímavosti a novinky určené širokej verejnosti, študentom archeológie, ale aj vedeckým pracovníkom. Preto by sme v budúcnosti radi rozšírili nielen okruh čitateľov, ale aj prispievateľov tejto novej internetovej stránky. Uvítame Vaše pripomienky a nápady, ktoré možno uviesť v rubrike "diskusia" alebo "guest book" na www.arch.studnet.sk.

Zuzana Slivenská

Archeologický krúžok Centra voľného času "Tip - Top" v Šali

Spoločné vzdelávanie v krúžku

Archeologický krúžok CVČ (ul. .R. Štefánika 12, 927 01 Šaľa) začal písať svoju históriu 27. 2. 1981, keď sa niekoľko nadšencov a milovníkov regionálnej histórie po prvýkrát zišlo na spoločnej schôdzke v bývalom Dome kultúry - ROH Chemik v Šali. Stretnutiu predchádzali alarmujúce zistenia, že pri mnohých stavebných a poľnohospodárskych prácach sa nachádzajú pozostatky po našich dávnych predkoch, a tieto pamiatky sa bez povšimnutia ničia. Ak sa aj náhodou niečo zachránilo, putovali jednotlivé pamiatky mimo región do centrálnych múzeí alebo skončili v depozitároch. Mnohí obyvatelia regiónu preto takmer nepoznali svoju vlastnú históriu.

V snahe vysporiadať sa s týmto problémom začali sme pre širokú verejnosť usporadúvať prednášky a besedy s odborníkmi z oblasti histórie. V septembri toho istého roku bol založený aj archeologický krúžok detí vo vtedajšom DDaM (neskôr DPaM, teraz CVČ). Skúsenosti nás v priebehu ďalších rokov učili, ako treba pamiatky vyhľadávať, zachrániť a konzervovať; ako evidovať náleziská a plniť si ohlasovaciú povinnosť. Pri prospekciách sme zaistovali len najvýraznejšie vzorky tak, aby ani jedno archeologické nálezisko nebolo vyzbierané alebo porušené. Jednotlivé náleziská sa dokumentovali a s našimi aktivitami bol oboznámený aj AÚ SAV v Nitre a vtedajšie OVM v Galante. Dôkladným niekoľkoročným pozorovaním sme takmer každé nálezisko dokázali zaradiť do príslušného obdobia a vymedziť jeho približný rozsah.

Niekoľkoročnú činnosť krúžku možno predstaviť v troch etapách.

Prvá etapa do roku 1991: v auguste až septembri 1982 sme v spolupráci s MsNV v Šali, AÚ SAV v Nitre, OVM v Galante a ŠOBA v Šali usporiadali výstavu k 980. výročiu prvej písomnej zmienky o Šali. O rok neskôr sme mali prvú samostatnú výstavu o histórii mesta a okolia, ktorú videlo 1700 návštevníkov. V priebehu roka 1985 sme spoločne s vedením DPaM v Šali vytvorili v ich priestoroch prvú expozíciu archeológie a histórie regiónu. Postupne tu STV natočila "Pioniersku lastovičku", jeden z dielov seriálu "Deň v jednom kraji - Čriepok k čriepku bude džbán". V septembri roku 1988 bol v pivničných priestoroch šalianskeho kaštieľa v spolupráci s CZV SZM Duslo, n. p. Šaľa otvorený "EKO klub" so zameraním na ochranu životného prostredia. Pre verejnosť tu vznikla aj archeologická expozícia so zameraním na históriu Šale a okolia. Tieto podujatia navštívila delegácia ÚR PO SSM, komisia vlády ČSSR pre VTIR, mnohé delegácie z NDR, PLR, ZSSR, ČSSR a, prirodzene, aj žiaci z regionálnych škôl a množstvo ďalších návštevníkov. Vo februári roku 1991 tu STV dokončila nakrúcanie filmu pre deti "Múmie z múzea" s poprednými slovenskými hercami v hlavných úlohách. V prvom období fungovania krúžku sme každoročne usporadúvali letné pionierske tábory, predovšetkým na hrade Gýmeš. S pomocou pražského NM sme zorganizovali detský tábor v Kralupoch nad Vltavou spojený s aktívnou pomocou pri výskume keltského hradiska. S poslednými intenzívnymi ohlasmi nežnej revolúcie skončil svoju činnosť "EKO klub" pod kaštieľom a archeologický krúžok dospelých v DK ROH.

Druhá etapa sa začala na jar roku 1991 sťahovaním expozície do priestorov CVČ a vytváraním nových podmienok na ďalšie fungovanie krúžku pre všetkých záujemcov z radov detí, mládeže i dospelých. Spoločnými silami a v úzkej spolupráci s vedením CVČ sme 25. 5. 1993 otvorili novovybudovanú expozíciu, v ktorej sa začal vyučovať dejepis pre jednotlivé triedy ZŠ a SŠ. Činnosť krúžku eviduje aj Fordova nadácia v Londýne, ktorá vyhodnocuje aktivity v oblasti ochrany flóry, fauny, krajinného rázu a ochranu kultúrno-historických pamiatok v rámci Európy. Zvýšený záujem o náš krúžok zo strany odborníkov odštartoval nález časti lebky neandertálcu naším členom pánom Vozákom. V rokoch 1996 a 1997 našu expozíciu navštívili delegácie špičkových odborníkov z AÚ SAV v Nitre,

z Prírodovedeckej fakulty v Bratislave, NM v Bratislave, Podunajského múzea v Komárne, AÚ AV ČR v Brne, Dudvážského múzea v Galante a mnohí ďalší. V roku 1997 sme v spolupráci s vedením CVČ a MsÚ v Šali a s pomocou niekoľkých sponzorov rozšírili priestory našej expozície. V ďalších rokoch natočil PhDr. Pavel Dvořák a STV s členmi krúžku "Štúdio D" a jeden z ďalších častí seriálu "Stopy dávnej minulosti - Stratená Neandertália." S pomocou P. Dvořáka a za účasti ďalších zainteresovaných strán sa podarilo nálež "Šaľa I." odborné zdokumentovať. Koncom roka 2000 navštívil našu expozíciu prezident Medzinárodného hnutia mladých pre vedu a techniku (MILSET) Jean-Claude Guiraudon a prezident organizácie CIRSTI (obaja z Francúzska). V polovici roka 2001 do expozície v rámci poslaneckého prieskumu okresu Šaľa zavítal poslanec PhDr. Dušan Čaplovič, CSc. Okrem už spomenutých boli u nás zástupcovia rozličných delegácií z Poľska, Fínska, Kanady, USA, Anglicka, Čiech, Maďarska, Ruska, Nemecka a Francúzska.

Záujemcom sme pravidelne poskytovali a naďalej poskytujeme podklady k rôznym školským prácam, olympiádam, ku kurzom pre zvyšovanie kvalifikácie pedagógov, pre rôzne stredoškolské odborné činnosti, ročníkové a seminárne práce pre VŠ, diplomové práce a štátne skúšky, ako aj podklady pre vyhotovenie sochárskych diel, vystavovaných na Slovensku (Šaľa, Bratislava) a v Maďarsku.

Každý dobrý hospodár sa snaží zveľaďiť svoj majetok, starať sa oň a dostať ho cez mnohé úskalia. Takým hospodárom by mal byť aj štát, každé mesto a každá obec. Do zveľaďovania a starostlivosti neodškriepiteľne patrí aj ochrana kultúrno-historického dedičstva. Pod týmto pojmom mnohí chápu iba stojace sakrálné stavby, pamätné domy, hrady, zámky, kaštiele, súsošia, sochy a pod. Práve takýmto chápaním trpia archeologické nálezy a náleziská. Málokto mesto či obec pozná tento druh pamiatok nachádzajúcich sa v ich chotároch. Čo je horšie, aj pre pracovníkov stavebných úradov boli archeologické pamiatky väčšinou neznáme. Veľkou neznámou zostávajú väčšinou i naďalej pretože povinnosť ohlásiť predmety nájdené pri zemných prácach sa plnila a plní len sporadicky.

O starostlivosti dobrého hospodára v tomto smere svedčí v šalianskom okrese činnosť predstavenstiev a samospráv jednotlivých obcí. V snahe získať čo najviac informácií o archeologických pamiatkach v regióne, povolili členom archeologického krúžku vykonať vo svojich intra- a extravilánoch kompletnú evidenciu archeologických nálezísk, za čo im z našej strany veľká vďaka. Aj ich zásluhou sa rozrástli naše vedomosti o živote v minulosti v našej oblasti a získali sme nevyhnutný prehľad o archeologických náleziskách. V obciach dnešného šalianskeho okresu sme dlhodobo sledovali zemné práce, stavebné aktivity a poľnohospodársku činnosť. V rámci našich možností sme sa zúčastňovali jednotlivých stavebných jednaní, kde sme poukazovali na možnosť narušenia evidovaných archeologických nálezísk a zároveň sme odporúčali stavebníkovi ďalšie jednanie s AÚ SAV. Evidovali sme nové nálezy a náleziská, zisťovali sme stupeň ohrozenosti a zachovanosti nálezísk. Zároveň sme sledovali aj periodicitu prejavovania sa lokalít v závislosti od druhu oševnej vegetácie, spôsobu poľnohospodárskeho spracovania pôdy a rôznych pôdnych anomálií. Súhrn našich poznatkov predložíme všetkým zainteresovaným inštitúciám v tzv. "Okresnej nálezovej správe" (AÚ SAV v Nitre sme v minulosti poslali stručný prehľad nálezísk v našom regióne, a tiež i zoznam exponátov v našej expozícii).

Tretia etapa sa pre nás uvedením zákona č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatok do platnosti. Podľa tohto zákona spadá ochrana pamiatkového fondu do právomoci pamiatkových úradov. Naša občianska povinnosť nám však týmto nezaniká. Ved' práve za dlhoročnú prácu s mládežou v archeologickom krúžku a za záchranu pamiatok v tomto regióne obdržal v roku 2002 vedúci krúžku "Cenu primátora mesta Šaľa."

Aj keď časť odborníkov nie je naklonená činnosti amatérov, a tým ani nám, nevidíme jediný dôvod našu činnosť ukončiť. Chápeme, že negatívne ohlasy zo strany odbornej verejnosti sú iba prirodzeným dôsledkom aktivít "tiež-zbierateľov," ktorí náleziská vykrádajú, nálezy predávajú a svojou nezodpovednou činnosťou ničia náleziská aj s nálezovými okolnosťami. Ale práca je pre 26 člennú základňu, ktorú tvoria obyvatelia obcí v okrese Šaľa od žiakov základných škôl, cez študentov stredných a vysokých škôl až po dôchodcov aj tak stále dosť. Usilujeme sa dokončiť pomerne rozsiahlu "Okresnú nálezovú správu," na základe našich nálezov a pozorovaní dokončiť správu o histórii hradu Gýmeš v Jelenci a po obdržaní výsledkov laboratórnych testov dokončiť analýzu falšovateľstva stredovekých mincí na hrade Uhrovec. Centrum voľného času "Tip - Top" v Šali každoročne otvára 55 - 60 rôznych záujmových krúžkov. Jedným z nich je aj náš archeologický. Spoločne s vedením CVČ nás najviac práce čaká pri budovaní študovne, knižnice, renovácii depozitára a pri zveľaďovaní našej stálej expozície. V záujme zvládnutia týchto aktivít budú musieť všetci zárobkovo činní členovia siahnuť veľmi hlboko do vlastných vreciek.

Sme len obyčajní ľudia, ale chceme mať i naďalej "neobyčajné" záujmy. Na Slovensku existuje jedno známe ironické príslovie o tom, z čoho sa nedá upliesť bič. Nie je to pravda. Aj v súčasnej zložitej situácii dokážeme takýto bič upliesť, ba dokonca ním aj prasknúť. Stačí sa len prísť pozrieť medzi nás, na našu stálu expozíciu. Nie je nám vlastný postoj nečinne sa prizerať, ako sa nám pamiatky strácajú priamo pred očami. Ak nechceme porušiť veľmi prísny, ale správny zákon o ochrane kultúrneho dedičstva, iné nám nezostáva, len zďiaľky potichučky pozorovať nám veľmi dôverne známe archeologické náleziská. Sledovať, či nejaká kradmá ruka nebude chcieť predbehnúť odborníkov - archeológov. Tí ani pri najlepšej vôli nemôžu byť všade - pri každom výkope, pri každom náleze... Snáď sa nám aj našou "trochou" podarí zachrániť čriepky kultúrneho dedičstva pre budúce generácie.

Ján Kormoš

Dňa 25. septembra 1997 bola Ministerstvom vnútra SR zaregistrovaná spoločnosť na ochranu kultúrnych pamiatok v Trebišove Arx Paris. Ako nadácia bola založená už pred desaťročím, v posledný deň roka 2003. Názov spoločnosti je jedným z historických názvov Trebišovského hradu Parič (Arx Paris, Castrum Paris). Poslaním spoločnosti je podporovať starostlivosť o ochranu kultúrnych pamiatok v Trebišove (vedecký výskum, záchrana a pamiatková úprava národných kultúrnych pamiatok a historických objektov, prezentácia pamiatok a ich popularizácia prostredníctvom výstavnej, publikačnej a edičnej činnosti). Z bohatej činnosti spolku

Arx Paris v tomto informatívnom príspevku predstavíme len jeho archeologické aktivity.

Dôležitou činnosťou spolku Arx Paris je vedecký výskum. Až do účinnosti zákona č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu sa členovia spolku zúčastňovali na prieskumoch a dokumentácii archeologických lokalít (napr. Borša - sídlisko z mladšej doby rímskej; Hraň - sídlisko z mladšej doby rímskej; Novosad - sídliská z neskej doby kamennej, z mladšej doby rímskej a zo slovanského obdobia; Somotor - sídlisko z mladšej a neskej doby bronzovej; Trebišov - sídliská z neskej doby kamennej, doby bronzovej, mladšej doby rímskej, slovanského obdobia a zo stredoveku; Veľké Ozorovce - sídliská z neskej doby kamennej, z mladšej doby rímskej a zo stredoveku). V súčasnosti túto činnosť realizujú už len zberatelia a hľadači nálezov z archeologických lokalít. Veľmi zaujímavou prácou v roku 1994 bol prieskum a dokumentácia gotickej šľachtickej hrobky pod rímskokatolíckym kostolom v Trebišove.

Z odborných podujatí, ktoré spolok Arx Paris organizoval, prípadne sa na ich príprave podieľal, možno spomenúť 9. stretnutie východoslovenských archeológov, ktoré sa uskutočnilo v Trebišove 18. októbra roku 2000. Venovali sme ho pamiatke troch slovenských archeológov, rodákov z východného Slovenska, ktorí v tomto regióne aj dlhý čas pôsobili a profesionálne sa mu venovali. Žiaľ, rok 2000 bol pre PhDr. Ladislava Bánesza, DrSc., Františka Javorského a PhDr. Bela Pollu, DrSc. aj rokom ich odchodu z pozemského sveta do sveta večnosti. Výstavka, ktorá trvala od 18. októbra do Vianoc roku 2000, pripomínala život a dielo týchto troch osobností slovenskej archeológie. Súčasťou projektu Gotické a renesančné kachliarske umenie v Karpatoch bola výstava kachlic 15. - 17. storočia (z východného a stredného Slovenska, severovýchodného Maďarska a juhovýchodného Poľska), ale aj kolokvium v dňoch 18. - 20. októbra 2001, ktorého sa zúčastnili bádatelia zo šiestich európskych krajín.

Spolok Arx Paris sa najvýznamnejšou mierou podieľal na týchto archeologických a historicko-archeologických výstavách, ktoré sa konali v kaštieli trebišovského múzea (niektoré z nich aj v múzeách v Bardejove, Hanušovciach nad Topľou a v maďarskom Sárospataku): A gótikától a habánokig - Od gotiky po habánov (1996 - 1997), Hrad Parič, kláštor pavlínov a šľachtici z Perína (1997 - 1998), Sedem miléníí Trebišova (1999 - 2000), Gotické a renesančné kachliarske umenie v Karpatoch (2001 - 2002), Emericus Perényi et Monasterium Beatae Mariae Virginis de Terebes (2003 - 2004).

Z ďalších spoločenských a odborných podujatí možno pripomenúť exkurzie a prednášky o archeologických lokalitách a ďalších národných kultúrnych pamiatkach historického Zemplína (na území Slovenska i Maďarska). Pre žiakov, študentov a záujemcov zo Slovenska i zo zahraničia sme ich od vzniku spolku Arx Paris uskutočnili už 111.

V rámci edičnej činnosti a popularizácie kultúrnych pamiatok vydala spoločnosť vlastným nákladom tri pohľadnice. V tlači sú aj dve publikácie - zborník Gotické a renesančné kachliarske umenie v Karpatoch a brožúra Hrad Parič v Trebišove.

Najdôležitejšou činnosťou spoločnosti Arx Paris sú však iniciatívy smerujúce k záchrane hnutelných i nehnuteľných pamiatok. Z iniciatívy spolku boli pamiatkovo upravené základy románskeho Kostola sv. Ducha. Pre Mesto Trebišov sme spracovali návrh ochrany a zveľaďovania kultúrnych pamiatok na jeho území. Pre rímskokatolícky farský úrad Navštívenia Blahoslavennej Panny Márie bol spracovaný projekt na sprístupnenie šľachtickej hrobky pod kostolom. Pokračovať by sa malo v archeologickom výskume a pamiatkovej úprave hradu Parič. Na realizáciu čaká projekt hradného múzea Castrum Paris v priestoroch hradného opevnenia zo 16. storočia. Napriek snahe vedenia mesta, cirkevných spoločenstiev i spolku Arx Paris nie je možné urýchliť obnovu národných kultúrnych pamiatok v tomto meste, pretože hlavnou brzdou je nielen nedostatok finančných prostriedkov, ale v niektorých prípadoch aj "odborná" informovanosť funkcionárov "kompetentnými" podvodníkmi.

Čas v čase i nečase plynie. My, občania Trebišova, ktorí sme sa v našom meste stretli práve v tejto dobe, stali sme sa na istý čas dedičmi diela našich predkov. Nuž, skúmajme, poznávajme a chráňme tieto diela! Aby sme my, ale aj tí, čo prídu po nás, nemuseli raz vysloviť "Acta est fabula. Je po všetkom".

Ján Chovanec

750. výročie prvej písomnej zmienky o Trebišove podľa údajov z roku 1803!

Trebišov je osídlený už sedem miléníí, teda celých sedem tisícročí. Najstaršie doklady o osídlení tohto územia siahajú na začiatok 5. tisícročia pred Kristom, do mladšej doby kamennej. Takmer z celého obdobia pravekých dejín sa na území súčasného mesta a v jeho okolí zistili sídliská, či pohrebiská. Pre počiatky histórie Trebišova má najväčší význam obdobie druhej polovice 1. tisícročia, keď toto územie postupne osídľovali naši slovanskí predkovia. V najstaršej časti mesta, v okolí terajších katolíckych kostolov, sa zistilo intenzívne osídlenie z 8. - 10. storočia, ktorého význam dokumentujú aj objavené remeselnícke dielne. V 13. storočí sa už Trebišov pretváral na malé mestečko s blízkym hradom. V najstaršej časti mesta sa v archeologicky preskúmaných objektoch z tohto obdobia (hrnčiarske pece, metalurgická pec) našlo množstvo pamiatok hmotnej kultúry, ktoré približujú život stredovekého človeka: keramické nádoby, nožíky, podkovy, podkovičky, ostrohy ... a ranogotický železný kľúč, ktorý nech je pre nás symbolickým kľúčom od brány trebišovského dávnevu.

Zo stredovekých písomností možno zistiť, že koncom 13. storočia bol vlastníkom Trebišova a hradného panstva šľachtic Andronik, syn Jána z Trebišova (1296: ... magistri Andronici de Terebes ...; 1300: ... magister Andronicus filius Johannis de Terebes ...). V roku 1803 však vyšla v Budíne kniha Antala Szirmaya Notitia topographica, politica incluti comitatus Zempleniensis. Na stranách 238 - 239 je údaj, že hrad Trebišov už v roku 1254 patrila šľachticovi Andronikovi (Anno 1254. Illam iam stetit, et per magistrum Andronok de Terebes, filium Comitum Paris, cuius consors fuit filia Pauli Bani de genere Gúthgeled possesam fuisse perhibet documentum in Ellencho Búttkaiano Fasc. 1. Nro 53). Táto prvá písomná zmienka bola takmer všeobecne prijatá, aj keď nie je isté, či takáto písomnosť z roku 1254 vôbec existovala, keďže od čias Antala Szirmaya, teda celých 200 rokov, ju už nikto nikdy nevidel. Už v roku 1997 na konferencii konanej pri príležitosti 250. výročia narodenia Antala Szirmaya upozornil autor tohto príspevku, že uvedený údaj nemožno s plnou vážnosťou považovať za najstaršiu písomnú správu o Trebišove.

Napriek skepticizmu niektorých bádateľov je skôr prijateľná už dávnejšie prezentovaná písomnosť z roku 1219, ktorá sa môže týkať Trebišova v Zemplíne (In: J. Karácsonyi - S. Borovszky: Regestrum Varadiense examinum ferri candentis ordine chronologico digestum. Budapest 1903, s. 233, nr. 216). Podľa nej dvorský župan Vavrínek z Trebišova poslal na súd do Varadína dvoch obyvateľov dediny "villa Petri".

Či už je najstaršia písomná zmienka o Trebišove z roku 1219, z roku 1254, či dokonca až z roku 1296, nemá to žiadny podstatný význam pri určovaní starobylosti stredovekého mestečka. Dôležité sú v tomto prípade archeologické pamiatky, ktoré hodnoverne dokladajú najstaršie osídlenie i neskorší vývoj sídliska. Trebišov ako sídlisková jednotka s rovnakým názvom existoval už dávno pred 13. storočím. A dokonca až niekoľko storočí.

A hoci stredoveká písomnosť z roku 1254 nejestvuje, bude Trebišov v tomto roku oslavovať 750. výročie prvej písomnej zmienky, a to na základe vymysleného údajov, ktorý v roku 1803 publikoval Antal Szirmay. Takéto okružle výročie sa predsa dá dobre speňažiť. Napríklad vydaním knihy. A netreba k tomu historikov ani archeológov ...!

Ján Chovanec

Z ČINNOSTI MÚZEÍ

Adresa

Hlavná 21
924 01 Galanta
tel. 031 - 780 55 35
muzeumgalanta@ba.telecom.sk

Výstavná a expozičná činnosť

Stále expozície múzea:
Dom ľudového bývania Matúškovo
Dom ľudového bývania Veľké Úľany
Vodný kolový mlyn Tomášikovo
Vodný kolový mlyn Jelka
Najstaršie dejiny regiónu Veľká Mača
Miestopis Galanty, Meštianska bytová kultúra
(v renesančnom kaštieli v Galante)

Výstavy:

Sakrálné pamiatky mesta Galanta jún 2003 - február 2004 (v renesančnom kaštieli)
Slovenským zahraničím 9. 10. 2003 - 23. 1. 2004

Od biateku po euro	február 2004 - máj 2004
Premeny	marec 2004 - september 2004 (v RK)
Výstava ZUŠ (v časti výst. priest.)	apríl 2004
Krása z hlíny	máj 2004 - august 2004
Život okolo vody	september 2004 - november 2004
Čaro z drôtu	december 2004 - február 2005
Výstava obrazov A. Dubrovského	október 2004 - marec 2005 - (v RK)
XX. ročník Galantských trhov	august 2004 - september 2004

Kontrola, resp. obnova expozícií VM v Galante (Domy ľudového bývania v Matúškove, Veľkých Úľanoch, Šali, Vodné mlyny v Jelke, Tomášikove) v marci 2004.

Rado Mlatec

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

Informátor SAS XV/2004/1

ARCHEOLÓGIA VO SVETE

Fresky s minojským motívom z Avarisu v Egypte

Rakúskym kolegom z káhirskeho oddelenia Rakúskeho archeologického ústavu (Österreichisches Archäologisches Institut, Zweigstelle Kairo) sa pod vedením Prof. Dr. Manfreda Bietaka podaril v uplynulých rokoch objav, ktorý zmenil naše predstavy o obchodných a spoločenských vzťahoch vo východnom Stredomorí. V starovekom Avarise, dnešnom Tell el-Dabca, v oblasti níljskej delty na severe Egypta, objavili v roku 1992 na viacerých miestach zvyšky fresiek, ktoré svojimi námetmi pripomínajú maľby zo súdobej Kréty. V kultúrnej vrstve z obdobia vlády zakladateľa 18. dynastie faraóna Ahmoseho I. (1550 - 1525 pred n. l.), odkryli stovky fragmentov omietok zdobených technikou buon fresco, ktorá je typická len pre minojské fresky. Všetky blízko východné fresky, ako aj ostatné známe fresky z Egypta sú totiž zdobené technikou al secco (nasucho).

Avaris bolo kedysi hlavným mestom Hyksósov a rozprestieralo sa na pomerne veľkej ploche. Význam lokality bol rozpoznávaný už pred objavením fresiek. Prvé zásadné výsledky archeologických výskumov boli známe už v priebehu poslednej tretiny 20. stor. Výkopávky v polohe Ezbet Helmi, odkiaľ pochádza najviac fragmentov, sú ukončené a v súčasnosti prebieha vyhodnocovanie získaných poznatkov. Fragmenty fresiek sa našli väčšinou v sekundárnej polohe, v sutinách po zničených budovách. Niekoľko kúskov sa však našlo aj priamo na stenách paláca, čo umožnilo ich presnejšie datovanie v rámci chronológie sídliska.

Dejinné súvislosti

Tieto objavy naznačujú, okrem iného, aj rôzne možnosti nazerania na vzájomné vzťahy medzi starovekým Egyptom a Krétou.

Zaujímavé obdobie dejín súdobej Kréty sa v archeologickej terminológii označuje ako éra tzv. nových palácov (1750/1720 - 1490/1470 pred n. l./MM III až LM IB). Napriek tomu, že Kréta vtedy pravdepodobne patrila medzi námorné a obchodné veľmoci civilizácií východnej časti Stredomoria, prenasledovali ju časté prírodné katastrofy. Starovekí Kréťania zároveň mohli vnímať i náznaky budúcej nebezpečnej rozpinavosti predstaviteľov mykénskej kultúry z gréckej pevniny.

Pre staroveký Egypt to bolo obdobie len prednedávno zavŕšeného oslobodzovacieho boja proti nadvláde ázijských púštnych hord Hyksósov.

Na základe relatívnej a absolútnej chronológie môžeme konštatovať, že osídlenie v Tell el-Dabca je pravdepodobne doložené od 11. dynastie (Stredná ríša) po obdobie 18. dynastie pred amarnským obdobím (začiatok Novej ríše). To znamená od obdobia po roku 2050 pred n. l. až po 15. stor. pred n. l. (podľa krátkej chronológie v starovekom Egypte). Na Kréte ide podľa relatívneho datovania približne o obdobie od MM IA po LM II, azda až po začiatok LM IIIA1. V Tell el-Dabca sa odkryli najmä nálezové vrstvy horizontov, ktoré súviseli s druhým prechodným obdobím a s počiatkami formovania tzv. Novej ríše v starovekom Egypte.

Až v priebehu sedemdesiatich rokov 20. stor. sa podarilo interpretovať Tell el-Dabca ako hyksóske hlavné mesto Avaris. Nílska delta bola najvýznamnejšou súčasťou hyksóskeho panstva v Egypte v druhom prechodnom období (1650 - 1550 pred n. l. - krátka chronológia). Možno najpríkladnejšie to prezentuje lokalita v Tell el-Dabca. Osídlenie lokality pokračovalo aj po jej dobytí Ahmosem I. - prvým panovníkom Novej ríše.

Ahmose I., panovník z mesta Veset v Hornom Egypte, zavŕšil oslobodzovací boj a vyhnal Hyksósov z krajiny. Upevnil ríšu, obsadil územia na Blízkom východe a viedol úspešné boje s Núbijskymi na juhu ríše. Z tohto obdobia pochádza s najväčšou pravdepodobnosťou aj väčšina spomenutých fresiek. Je možné, potom sa fresky buď nepoužívali, alebo sa maľovalo v tradičnom egyptskom štýle, technikou nasucho.

Minojské fresky

Freska je jedným zo symbolov umenia starovekých nositeľov minojskej civilizácie. Stala sa i symbolom ostrova Théra (poloha Akrotiri), kde sa rozvíjala kykladská kultúra, a ktorý výrazne kultúrne ovplyvňovala minojská Kréta.

Po celom svete sú známe krétske fresky, napríklad rituálny preskok artistu cez býka (Taurokathapsia), "princ" s ľaliami, tzv. Parížanka, dámy v modrom, plávajúce delfíny, modré opice a rôzne iné, najmä prírodné, no i náboženské motívy. Zvyšky rôznych malieb (napríklad aj znázornenie rituálneho preskoku s labyrintom v pozadí) v Tell el-Dabca upozorňujú na častokrát podceňované kontakty medzi Egejskou oblasťou na severe a Egyptom.

Z obdobia starých palácov (absolútne spreď roku 1750/1700 pred n. l.) sa na Kréte zachovalo len veľmi malo nástenných malieb. Sú to buď jednofarebné, alebo len veľmi jednoduché ornamenty, pôsobiace ako odtlačky špongiou. Prvé známejšie figurálne fresky na Kréte sú až z obdobia nových palácov.

Väčšina figurálnych fresiek na Kréte pochádza z obdobia po nástupe éry nových palácov (MMIII a LM IA). Niektoré pochádzajú z LM IB a LM II. Medzi najmladšie fresky patrí Parížanka a freska s procesiou. Výzerá to tak, že fresky z Tell el-Dabca sú z LM IA, ba možno až z LM IB, teda z druhej polovice obdobia nových palácov. Tak by sa v každom prípade doba vytvorenia fresiek v Avarise mohla aj na základe dlhšej chronológie minojskej civilizácie časovo zhodovať s obdobím vlády Ahmoseho I. Problémom je, že z obdobia po LM IA máme v Egejskej oblasti doložených výrazne menej zachovaných fresiek. Momentálne sa dá iba ťažko dospieť k jednoznačnému záveru. Z LM IB by mohli, napríklad, pochádzať aj fresky na ostrove Keos.

Interpretačné možnosti

Nájdene zvyšky fresiek na omietkach vykazujú kultúrne kontakty s prostredím minojskej civilizácie. Oprašujú staršie a nedostatočne podložené hypotézy, že egyptský panovník Ahmose I. si zobral za ďalšiu manželku krétsku princeznú. Čiže popri Ahmóse Nefertari, a snáď (Ahmóse) Meritamón, získal faraón novú, pravdepodobne tretiu manželku. Táto svadba mala byť symbolom krétsko-egyptského strategického spojenectva. Politické svadby neboli v dejinách starovekého Egypta ničím výnimočným.

Okrem iného bola Ahmoseho, čiže kráľovská matka Ahhotep držiteľkou titulu "pani z Haunebut". Niektoré egyptologické interpretácie konštatujú, že názov Haunebut označuje egejské ostrovy respektíve ostrov na severe. Ahhotep bola manželkou staroegyptského národného hrdinu Kamosa (1555 - 1550 pred n. l.). Tento panovník 17. dynastie z mesta Veset (Téby) v Hornom Egypte sa postaral o prelom v dejinách krajiny v súvislosti s nadvládou Hyksósov. Nielenže obmedzil ich rozpínavosť, ale začal aj oslobodzovať Egypt. Úspešne začaté dielo zavŕšil jeho syn (podľa niektorých bádateľov vraj brat, ale to je menej pravdepodobné) spomínaný Ahmose I.

Predložené historické hypotézy o vzťahoch medzi Egyptom a Krétou sú zatiaľ neoverené, preto sa jednoznačne nevyjadrujú k súvislostiam namalovania fresiek s minojským motívom v Avarise. Mnohí bádatelia hovoria o diplomatických kontaktoch panovníkov Téb s Krétou, čoho dôkazom by mali byť práve fresky. Podľa týchto teórií mali byť predstavitelia minojskej civilizácie nápomocní Kamosovi a Ahmosemu I. pri získaní opätovnej a definitívnej vlády Egyptanov nad svojou krajinou. Minojci mali prostredníctvom svojho námorného potenciálu pomôcť Ahmosemu I. zabrániť návratu ázijských Hyksósov, prípadne pokusom iných etník opäť ovládnuť Egypt. V tejto súvislosti by sa namalovanie fresiek mohlo javiť ako dar Kréty Egyptu, a to na symbolickom mieste, kde niekedy sídlili nepriateľskí Hyksóvia. Aj táto úvaha sa však zatiaľ pohybuje iba v teoretickej rovine. Fresky s minojskými motívmi mohli byť rovnako prejavom obyčajných, nevýnimočných kultúrno-obchodných stykov. Fresky namalovali krétski umelci na objednávku. Alebo boli ich tvorcami egyptskí umelci na základe minojských námetov a rád krétskych poradcov.

Objavy v Tell el-Dabca otvárajú aj okruh problémov okolo absolútneho datovania výbuchu vulkánu na kykladskom ostrove Théra. Na ostrove sa v septembri 1989 organizoval III. kongres vedcov, ktorí sa venujú problematike časového určenia výbuchu sopky na Thére. Dospeli k k dnes platnému názoru, že k erupcii na Thére došlo v 17. stor. pred n. l. Všeobecne uznávaným dátumom sú roky 1630/1628/1627 pred n. l., resp. obdobie rokov 1650 - 1640 pred n. l. K týmto výsledkom dospeli bádatelia zhnutím údajov z vrstiev ľadovcov (Grónsko), dendrochronologických dát, súdobých historických udalostí a doložených atmosferických javov. V Tell el-Dabca sa v sídliskovej vrstve našlo sopečné sklo pochádzajúce z Théry. Sídlisko je datované do obdobia medzi vládou Amenhotepa I. a počiatkom vlády Thutmoseho III. Podľa krátkej chronológie starovekého Egypta ide o obdobie medzi rokmi 1525/1514 až 1504/1479 pred n. l. V tejto súvislosti začínajú niektorí opäť uvažovať nad príklonom k datovaniu erupcie približne do roku 1530/1500 pred n. l., zaužívanému pred rokom 1989. Tu si však treba uvedomiť, že krátka absolútna chronológia v Egypte sa paralelizuje s tzv. dlhou absolútnou chronológiou v egejskej oblasti. Oveľa vhodnejšia pre vzájomné porovnávanie Egypta s egejskou oblasťou je tzv. stredná chronológia v Egypte, ktorá je približne 60 - 70 rokov staršia ako krátka chronológia.

Literatúra

- M. Bietak: Minoan wall-paintings unearthed at ancient Avaris. *Egyptian Archaeology* 2 (1992) 26 - 28.
M. Bietak: Rich Beyond the Dreams of Avaris: Tell el-Dabca and the Aegean World - a Guide for the Perplexed: A Response to Eric H. Cline. *The Annual of the British School at Athens* 95, 2000, 185 - 206.
M. Bietak/N. Marinatos: The Minoan Wall Paintings from Avaris. In: *Ägypten und Levante* V, Wien 1995, 49 - 62.
Š. Kucík: Symbol vtáka v minojskej kultúrnej oblasti a Egypt. Hľadanie vzťahov, súvislostí. In: <http://fphil.ku.sk/>

- katedry/historia/dipl_prace/2003/2003_11.pdf, Ružomberok 2003.
- E. H. Cline: Rich Beyond the Dreams of Avaris: Tell el-Dabca and the Aegean World - a Guide for the Perplexed. The Annual of the British School at Athens 93, 1998, 199 - 220.
- N. Marinatos: Kunst und Religion im alten Thera. Zur Rekonstruktion einer bronzetzeitlichen Gesellschaft. Athen 1984.
- P. Rehak/J. G. Younger: Neopalatial, Final Palatial, and Postpalatial Crete. Addendum: 1998 - 1999. In: Tracey Cullen (ed.): Aegean Prehistory. Boston 2001, 383 - 475.
- I. Shaw a kol.: Dějiny starověkého Egypta. Praha 2003
- L. V. Watrous: Crete from Earliest Prehistory through the Protopalatial Period. Addendum: 1994 - 1999. In: Tracey Cullen (ed.): Aegean Prehistory. Boston 2001, 157 - 216.

Drahošlav Hulínek

DISKUSIA

Za posledných 15 rokov prešla slovenská spoločnosť nemalou premenou, a to, samozrejme, znamenalo aj život slovenskej archeologickej obce - jej prax aj samotnú vedu. Slovenská archeologická spoločnosť by mala byť pôdou, kde by sa na tieto zmeny reagovalo. Klesajúca účasť na zjazdoch však skôr naznačuje rastúci nezáujem o debatu. Domnievam sa, že je načas niečo s tým urobiť a o problémoch, ak sú, otvorene hovoriť. Sporných otázok bude asi viac, niekde ale treba začať.

V praktickej rovine sa mi ako najpálčivejší problém javí jednak ustrnutie v centralistickom modeli veľký ústav - roztratení múzejní či pamiatkárski archeológovia bez finančných prostriedkov, jednak závislosť na peniazoch od stavbárov. V spomínanom modeli sa nevytvára dostatok nových miest, hoci na archeologických katedrách dnes študujú desiatky študentov. Zároveň sa tu nevyvíja dostatočný tlak na ústredné pracovisko, ktorého výsledky by mohli byť určite výraznejšie. Orientácia terénneho výskumu takmer výhradne na záchranné akcie zase značne obmedzuje formovanie programu ďalšieho skúmania praveku a stredoveku.

Azda by sa dal nájsť spôsob, ako tento stav pozmeniť.

Mne sa základný náčrt hľadanej alternatívy javí približne takto: bádanie by sa malo preniesť do regiónov, najlepšie by bolo vytvoriť pracovné podmienky pre výskumné skupiny na úrovni krajov - to by mohlo prebudiť súťaživého ducha v našej vede. Kľúčovou však zostáva otázka financovania takéhoto (a akéhokoľvek iného) modelu. Je zjavné, že bez štátnej podpory to nepôjde. Konečne - štát sa predsa vyhlásil za vlastníka archeologických pamiatok. Ide skôr o formu podpory. Myslím, že by prospela nepriama podpora, prostredníctvom grantových a štipendijných fondov, aby vzniklo motivačné prostredie pre ďalší rozvoj a cizelovanie slovenskej archeológie.

Čitateľ by mal tento hrubý koncept chápať ako pokus o rozprúdenie diskusie. Ak k nej dôjde, jej želaným výsledkom by mala byť zhoda väčšiny archeologickej obce na istej reforme odborného života a podklad pre jednanie s ministerstvom. Preto vyzývam všetkých, ktorých súčasný stav neuspokojuje, aby zaslali príspevok do novej rubriky **DISKUSIA**.

Róbert Malček

V súvislosti so zamýšľanou novou rubrikou **PORADENSTVO** Výbor SAS a redakcia Informátora uvítajú otázky členov a priaznivcov SAS týkajúce sa praktických a právnych odborných problémov. Konkrétne dopyty posunieme zodpovedným osobám na vyjadrenie, ktoré potom dostane priestor na stránkach nášho periodika spolu s otázkou.

Boli by sme radi, keby sa nám podarilo prepojiť novopripravované rubriky **DISKUSIA** a **PORADENSTVO**, a rozvinúť tak vhodným spôsobom dialóg o aktuálnych témach v našej vednej disciplíne.

Redakcia

SPOMÍNANIE

Pred 100 rokmi sa narodil Jozef Drenko starší

Narodil sa 24. marca 1904 v Kunovej Teplici pri Rožňave. Bol strojným technikom fiľakovského závodu Kovosmalt, jaskyniar, spoluzakladateľ múzea vo Fiľakove a externý spolupracovník - oblastný tajomník Archeologického ústavu SAV. Pomáhal doc. Dr. A. Točíkovi pri výskume slovansko-avarského pohrebiska v Prši pri Fiľakove, Dr. I. Hrubcovi pri výskume zaniknutého kostola a panského dvorca v Poltári a svojmu synovi Zoltánovi pri výskume zaniknutého hradu Sobôtka pri Rimavskej Soboti, Levického hradu a zaniknutých kostolov v Dolných Strhároch pri Modrom Kameni. Zomrel v roku 1980 v Lučenci.

Redakcia

Spomienka na doc. PhDr. Antona Točíka, DrSc.

15. júna 1994 zomrel zakladateľ modernej slovenskej archeológie doc. PhDr. Anton Točík, DrSc. Čoskoro uplynie už 10 rokov, keď nie je medzi nami medzinárodne uznávaný bádateľ, ktorého vedecké dielo a organizačná činnosť mnohoročne poznačili bádanie o dávnoveku Slovenska. A. Točík vždy dôsledne chápal a vysvetľoval kultúrny vývoj územia Slovenska v kontexte európskeho historického vývoja. Ako tvorca slovenskej povojnovej archeológie, dlhoročný riaditeľ a budovateľ Archeologického ústavu SAV v Nitre v rokoch 1953 - 1970 sformoval vedecké pracovisko, uznávané doma i v zahraničí.

Narodil sa 28. januára 1918 v učiteľskej rodine v Krásne nad Kysucou. Po skončení vysokoškolského štúdia na Filozofickej fakulte UK v Bratislave a na Univerzite v Lipsku roku 1944, pôsobil ako stredoškolský profesor na gymnáziu v Trenčíne. Neskôr pracoval v Štátnom pamiatkovom ústave v Bratislave a v Štátnom archeologickom ústave (ŠAU) v Martine, ktorý sa v roku 1953 začlenil do rámca konštitujúcich sa spoločenskovedných pracovísk Slovenskej akadémie vied.

A. Točík sa stal prvým riaditeľom Archeologického ústavu SAV v Nitre. V pionierskom období slovenskej archeológie vďaka prekvapujúcim - rozsiahlym - terénnym výskumom i výsledkom teoretického bádania, uplatnil A. Točík premyslenú vedeckú koncepciu. Nadviazal ňou na dielo svojich predchodcov, ktorí kladli základy slovenskej archeológie a nitriansky ústav sa tak stal aj významným podnecovateľom európskeho bádania.

V tomto "zlato veku slovenskej archeológie" sa skúmali mnohé lokality zo všetkých období dávnoveku Slovenska. Na scénu dávnych dejín vystúpili postupne z anonymity vekov nové, dovtedy neznáme kultúry a civilizácie. Objaviteľom viacerých bol práve A. Točík. Slovenská archeológia sa vtedy etablovala ako moderná vedná disciplína a zakrátko dosiahla európske uznanie. Kto bol aktívny v tomto vzrušujúcom procese poznávania tajomstiev dávnej minulosti Slovenska, určite nespochybňuje historické zásluhy A. Točíka o budovanie slovenskej archeológie v systéme európskej historickej vedy.

Vedecká intuícia A. Točíka bola nezvyčajná, obdivuhodná, podobne ako aj rôzne aktivity súvisiace s terénnym výskumom, organizáciou bádania, či rôznymi špecializovanými sympóziami a konferenciami. Jeho dielo reprezentujú početné monografie, štúdie a príspevky. Zastával mnohé významné funkcie v domacom i zahraničnom bádani. Bol o. i. aj členom Medzinárodnej únie vied prehistorických a protohistorických (UISPP) pri UNESCO a viceprezidentom kongresu, ktorý Únia usporiadala v roku 1966 v Prahe.

A. Točík bol popredným a uznávaným predstaviteľom slovenskej a európskej archeológie. Prejavoval sa ako integrujúca vedecká osobnosť mimoriadnych kvalít, ktorá vytvorila priestor pre činnosť všetkých generačných vrstiev. Preto si na nezabudnuteľného vedca a riaditeľa A. Točíka spomínáme pri najrôznejších príležitostiach.

Nadácia Antona Točíka, Slovenská archeologická spoločnosť a Archeologický ústav SAV vydali v rámci Edície Biografie - Bibliografie v roku 2000 prvú monografiu: ANTON TOČÍK - 1918-1994, v ktorej sú uvedené všetky dôležité údaje o jeho živote a vedeckom diele. Pri príležitosti jeho 85. nedežitých narodenín bol osobitne zhodnotený aj jeho prínos pre chronológiu lengyelskej kultúry na Slovensku (Slov. Arch. LI-2, 2003, 195-216).

Pripomínajúc si 10. výročie úmrtia doc. PhDr. Antona Točíka, DrSc., pripomínáme si aj jeho inšpirujúci vedecký odkaz, pretože je prepotrebný aj pre budúce aktivity a smerovania slovenskej archeológie.

Jozef Vladár

V roku 2004 sme si pripomenuli/si pripomenieme životné jubileá našich členov:

95 rokov

Juraj MACÁK

85 rokov

akad. Ján DEKAN; Július TÓTH

80 rokov

Štefan ŠUTARA

75 rokov

RNDr. Cyril AMBROS, CSc.

70 rokov

PhDr. Darina BIALEKOVÁ, CSc.; prof. PhDr. Tatiana ŠTEFANOVIČOVÁ, CSc.; PhDr. Adrian VALLAŠEK;
prof. PhDr. Jozef VLADÁR, DrSc.

60 rokov

PhDr. Beáta EGYHÁZY-JUROVSKÁ, PhDr. Štefan Pavel HOLČÍK, CSc.; prom. hist. Jozef MORAVČÍK; Ivan
PASTOREK; PhDr. Priska RATIMORSKÁ

Jubilantom srdečne blahoželáme!

Juraj Macák 95 ročný

Juraj Macák, rím.kat. farár na dôchodku, dlhoročný aktívny člen SAS sa 11. 4. 2004 dožije 95 rokov. Narodil sa 11. 4. 1909 v Myslave, dnes časti Košíc. Teológiu študoval v Prahe a od vysvätenia v r. 1935 pôsobí na východnom Slovensku - v Kamenici nad Cirochou, Šarišských Dravcoch a posledných 20 rokov v Michalku.

Dlhé roky spolupracoval s univ. prof. Vojtechom Budinským-Kričkom, zúčastňoval sa výskumov, ale uskutočnil aj množstvo prieskumov, pri ktorých objavil rad nových lokalít. Uverejnil viaceré osvetové práce, v ktorých sa zaoberá aj archeologickými nálezmi, najmä zo slovanského obdobia.

Mária Lamiová

Významné životné jubileum akademika Jána Dekana

Akademik Ján Dekan, výrazná osobnosť slovenskej archeológie, historiografie, umenovedy a kultúry sa nedávno dožil 85. rokov. Zaiste, jubileum známeho slovenského vedca, ktorý svojim dielom významne zasiahol do viacerých vedných disciplín a svojimi esejami podnetne ovplyvnil aj našu národnú kultúru, je vhodnou príležitosťou zamyslieť sa nad životnou cestou a dielom človeka rozmerných vedeckých záujmov a intelektu. Patrí k tým slovenským vedcom, ktorí zasvätili svoj život vede. Pregnantne svedčí o tom jeho celoživotné dielo. J. Dekan je nepochybne človek renesančných a encyklopedických vedomostí.

Narodil sa 6. februára 1919 v Šahách. Po maturite odišiel študovať na Univerzitu Komenského v Bratislave. Po skončení štúdia na Filozofickej fakulte UK začína pracovať v Historickom ústave Slovenskej akadémie vied a umení v Martine, neskôr v Matici slovenskej a opäť v SAVU. V rokoch 1951 - 1953 zastáva aj funkciu externého riaditeľa Štátneho archeologického ústavu v Bystričke pri Martine. V roku 1953 prichádza ako docent na Filozofickú fakultu UK do Bratislavy, stáva sa jej dekanom a súčasne aj vedúcim Katedry archeológie, dejín umenia, etnografie a folkloristiky. V rokoch 1964 - 1973 pracoval opäť v AÚ SAV v Nitre. V roku 1973 sa stal riaditeľom Umenovedného ústavu SAV v Bratislave, kde pôsobil až do svojho odchodu do dôchodku (1986). V rokoch 1975 - 1984 bol členom Predsedníctva SAV a v rokoch 1977 - 1982 aj členom Prezídia ČSAV.

Pravdaže, sotva tu možno upozorniť aspoň na najvýznamnejšie funkcie, ktoré počas svojho pôsobenia zastával, či na dôležité výskumy, ktoré počas viacerých decénií vykonával (Bratislava - Devín, Rusovce - antická Gerulata a i.).

Už od päťdesiatych rokov sa postupne objavujú jeho práce vyznačujúce sa novým pohľadom na problematiku našich národných dejín (Začiatky slovenských dejín a Ríša veľkomoravská (1951), ale aj ďalšie originálne a priekopnícke práce, akou nepochybne je aj reprezentatívna monografia Veľká Morava - Doba a umenie, 1976 a i.). V práci Veľká Morava J. Dekan sugestívne priblížil širokej verejnosti výsledky svojho, viac ako tridsaťročného vedeckého záujmu o osudy tohto štátu, s ktorým spájame aj počiatky slovenských národných dejín a štátnosti.

J. Dekan svojim doterajším vedeckým dielom sa nezastupiteľne a nezmazateľne zapísal do análov slovenskej, ale i slovanskej archeológie. Vďaka svojmu talentu, obdivuhodným vedomostiam, stál pri zrode modernej slovenskej archeológie v jej pionierskom období. Spolu s A. Točíkom sa významne zaslúžil o prudký rozmach archeologického bádania na Slovensku. Ako vysokoškolský učiteľ vždy zvýrazňoval nevyhnutnosť štúdia vzťahov a súvislostí, bol neúnavným hľadačom historickej pravdy. Výrazne ovplyvnil generácie slovenských archeológov, ktorí sa hlásili k jeho vedeckej škole, rešpektujúcej kardinálny princíp: treba hľadať súvislosti a nielen objavovať nálezy. "Konfrontácia s umením bola pre J. Dekana a cez neho i pre jeho žiakov a kolegov aj akýmsi regulatívom proti nebezpečeniu ustrnutia archeologického bádania na úrovni púheho triedenia a vysvetľovania faktov" (T. Kolník).

Akademik Ján Dekan, ktorého životné dielo už bolo pri rôznych príležitostiach hodnotené z najrôznejších hľadísk, je nepochybne profilujúcou osobnosťou slovenskej vedy a kultúry. Nezabudnuteľne sa zapísal najmä do dejín modernej slovenskej archeológie. Vždy bol veľkorysým človekom, ktorý nevnucoval nikomu svoje názory a chápal slobodu vedeckého bádania ako základný predpoklad rozvoja vedy. Patrí mu za to naša vďaka i so želaním zdravia, pohody a všetkého len najlepšieho v ďalších rokoch jeho života.

Ad multos annos!

Jozef Vladár

PhDr. Adrián Vallašek sedemdesiatročný

17. mája oslávi svoje životné jubileum PhDr. Adrián Vallašek, ktorý patrí k zakladajúcej generácii archeológie stredoveku na Slovensku. Archeológiu vyštudoval na Filozofickej fakulte UK v Bratislave a po jej absolvovaní (v r. 1958) dostal umiestenku v Slovenskom národnom múzeu v Martine, odkiaľ prešiel do Mestského múzea v Bratislave.

Jeho terénnu výskumnú činnosť najvýraznejšie poznamenali roky 1965 - 1980 za pôsobenia v Slovenskom ústave pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave. Výskumy boli zamerané na pamiatkovú obnovu objektov, predovšetkým v mestskom jadre Bratislavy (Academia Istropolitana) a na desaťročný výskum Spišského hradu (v koordinovanej spolupráci s Ing. Arch. A. Fialom). Dobre vybudovaná výskumná základňa pod hradom vytvorila podmienky nielen pre bádateľskú prácu na skúmanom hrade, ale aj v najbližšom okolí (výskumy na hrade Krásna Hôrka, pri kostole v Spišských Vlachoch, v Spišskej Kapitule a hlavne výskum zaniknutého kláštorného komplexu na Pažiti). Spolu sme realizovali projekt mapovania všetkých fortifikačných útvarov vo Východoslovenskom kraji, ktorý vyústil do monografického spracovania "Hrady a hrádky na východnom Slovensku" (Košice 1991). Práve na týchto výskumoch bolo vidieť, ako sa naplno presadzovala idea už sformovanej tzv. stredovekej archeológie, ktorá si v projektoch historického bádania v našom prostredí medzičasom získala svoje pevné miesto. Na jubilančných záverečných komisiách bola vždy zastúpená špička slovenských historikov, historikov umenia a, prirodzene, archeológov, ba zvyčajne nechýbala ani popredná česká bádatelka doc. Menclová. My mladší sme tam nachádzali ďalšiu svoju "školu".

Svoj zrelý vek jubilant prežíval v Archeologickom ústave SAV v Nitre (1981 - 1991), kde pracoval vo vtedajšom oddelení stredovekej a priemyselnej archeológie. Nové prostredie poskytovalo nové možnosti vedeckého rastu a aplikáciu výskumu v spoločenskom postavení.

V roku 1986 Dr. Vallašek odchádza do Archeologického múzea SNM v Bratislave. Počas vyše desaťročného pôsobenia v tejto inštitúcii sa podieľal jednak na dokumentačnej muzeálnej práci, na realizácii výstav, a jednak sa naďalej zúčastňoval terénneho výskumu (Kostol sv. Mikuláša v bratislavskom podhradí). Pred odchodom do dôchodku stál na čele tohto múzea, ktoré v ťažkých reformných podmienkach viedol konzistentne, žoviálne a so snahou vlastného prekonania "spánku na vavrínoch". Tento postoj vyplýva z jeho príznačnej povahy, z jeho charakterových vlastností. Na veci a javy sa pozeral vždy triezvo a isté ľudské výkyvy riešil skôr s humorom, pre ktorý mal vycibrený zmysel, preňho tak typický.

Intenzívna a vo svojej podstate rôznorodá výskumná činnosť ovplyvnila i jeho pestrú publikačnú činnosť, zameranú na materiálnu kultúru, na hradnú a sakrálnu architektúru a na mestské jadrá na území Slovenska.

Rodina slovenských archeológov mu pri jeho vzácnom životnom jubileu vyslovuje srdečné poďakovanie za všetko, čo v prospech spoločenského dobra, poznania a pokroku urobil. Zároveň do ďalších rokov prajeme jubilantovi dobrého zdravia a síl pri približovaní výsledkov doterajších výskumov.

Nech je jeseň života naplnením a uspokojením predchádzajúcich plodných rokov, nech dvíha ducha mysle, nech je pokojná!

Michal Slivka

PhDr. Darina Bialeková, CSc. (7.7.1934 v Štrbe), popredná bádatelka v problematike včasného stredoveku a Slovanov, dlhoročná vedúca oddelenia AÚ SAV pre výskum tohto obdobia, bývalá predsedníčka Slovenskej archeologickej spoločnosti a určite jeden z najobľúbenejších ľudí v komunite archeológov sa dožíva 70 rokov. Ťažko sa hľadájú slová, ktorými by bolo možné stručne charakterizovať človeka tak skromného a múdreho, a pritom s takým významným odborným prínosom, ako je naša Darinka. Výsledky jej práce sú spojené tak s terénnym výskumom, ako s teoretickým spracovaním problematiky. Z najvýznamnejších terénnych aktivít treba spomenúť aspoň koncepčný systematický výskum hradiska Pobeďim a jeho okolia. Ide o prvý a zatiaľ jediný takto pojatý výskum na Slovensku. Okrem vlastnej sondáže hradiska realizovala alebo iniciovala jubilanťka menšie výskumy a prieskumy okolia, aby bolo možné rekonštruovať celkový vývoj slovanského osídlenia v bezprostrednom okolí hradiska. Týmto výskumami sa získal neoceniteľný prameň k poznaniu štruktúry osídlenia stredného Považia v období včasného stredoveku. O význame týchto aktivít svedčí záujem bádateľov doma i v zahraničí.

Okrem vlastného terénneho výskumu realizovala Darinka Bialeková prvýkrát na Slovensku mnohé interdisciplinárne zamerané výskumy, napríklad výskum zmeny riečnych tokov, železa a železných predmetov, štúdium zvieracích kostí k precizovaniu podielu chovnej a lovej zveri v potrave človeka, experiment s horením opevnenia atď.

V oblasti teoretickej zaviedla do odbornej terminológie výraz „raná keramika slovanská“ resp. termín „včasnოსlovenský“, ktorým navrhla označovať najstaršiu slovanskú keramiku. Pre slovenské podmienky už v roku 1981 definovala tiež termín „včasnოსredoveký“, čím sa uľahčilo porovnávanie výsledkov nášho bádania s európskym v časoch, keď slovo „Slovan“ otváralo inak zatvorené dvere a mnohí pseudoslovanisti neváhali tento „kľúč“ používať. Jubilanťka je autorkou mnohých excelentných štúdií a monografií a iniciovala konanie mnohých odborných podujatí. Jej hlboké vedomosti o dejinách Slovanov jej umožnili napísať celý rad prác venovaných niektorým dovtedy málo alebo vôbec nespracovaným predmetom, napríklad „chlebcem“, česáku na ľan, sekerovitým hrivnám atď. Okrem už spomenutých by si aspoň niekoľko slov zaslúžila každá práca D. Bialekovej, pretože k jej prednostiam patrí snaha prinášať vždy niečo nové a neopakovať už napísané.

Úcta a vážnosť, ktoré pociťujú spolupracovníci k jubilanťke, súvisia s jej vysokou morálkou, nehranou serióznosťou, celoživotným krédom pomáhať, úctou k práci iného, vrodenuou slušnosťou, taktom a vlastným názorom, ktorý neváhala nikdy, i keď jemne prejaviť.

Niektó povedal, že Darinka je dobrý duch Archeologického ústavu. Možno i preto sa spolupracovníci dohodli na spracovaní jubilejného zborníka k výročiu Darinky Bialekovej, ktorý s radosťou a láskou pripravujú. Želáme našej jubilanťke aby si ešte dlhé roky zachovala optimizmus, životný elán a radosť z tvorivej práce.

Danica Staššiková-Štukovská

Jozef Moravčík šesťdesiatročný

Stále mladistvý vzhľad oslávenca veru nepripomína šesť krížikov, ktoré už na svojich pleciach nesie zapálený a aktívny archeológ Jozef Moravčík. Rodák z Močenku neďaleko Nitry sa riadením osudu ešte pred skončením univerzity v roku 1966 dostal do Považského múzea v Žiline, kde pôsobil nadšený terénny prieskumník a objaviteľ mnohých slovenských lokalít dr. Anton Petrovský-Šichman. Po jeho predčasnej smrti mladý archeológ sám alebo v spolupráci s kolegami z Archeologického ústavu SAV organizoval a viedol početné prieskumy a záchranné výskumy v zbernej oblasti múzea na severozápadnom Slovensku a tejto oblasti i pracovisku zostal verný doteraz. Za doterajších 38 rokov pôsobenia sa mu podarilo objaviť a preskúmať rad významných lokalít. Z nich aspoň spomeňme významné lužické pohrebisko v Púchove, zisťovacie práce na hradisku v Divinke, objav železiarskeho centra z doby rímskej vo Varíne a systematické prieskumy Maríkovskej a Púchovskej doliny. Výsledky jeho aktivít včítane múzejných akvizícií sa pravidelne objavujú na stránkach Zborníka Považského múzea, ale aj ďalších odborných publikácií a periodík.

Jozef Moravčík patril a patrí k tým múzejníkom, ktorí svoju prácu vykonávajú s veľkým nasadením a elánom. Vďaka sieti spolupracovníkov dokáže udržiavať kontakt s terénom a získavať informácie o nových náhodných nálezoch a objavoch. Archeologické výstavy Považského múzea sú známe svojou vysokou odbornou erudovanosťou a širokým osvetovým pôsobením. Je spolutvorcom Múzea púchovskej kultúry a mnohých ďalších expozícií.

Ako uznávaná osobnosť v slovenskej archeologickej komunite sa jubilant dlhé roky podieľal na organizácii práce Slovenskej archeologickej spoločnosti. Pre svoju zásadovú povahu a vysoký odborný kredit sa stal členom Archeologickej rady pri Ministerstve kultúry SR, kde bol zvolený za jej podpredsedu.

Kolegovia, známi a jeho priatelia menom pisateľa týchto riadkov Jožkovi želajú všetko najlepšie a veria, že si po dlhé roky zachová svoj optimizmus a chuť do práce i do života.

Karol Pieta

Priska Ratimorská jubilantkou

Priska Ratimorská (nar. 3. 8. 1944 v Nových Zámkoch) začala študovať archeológiu v r. 1961 na brnianskej univerzite a po prerušení ukončila štúdium v r. 1976 na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Od r. 1965 pracovala v Podunajskom múzeu v Komárne. Počas dlhoročného pôsobenia v tomto múzeu sa venovala nielen systematizácii obsiahleho archeologického zbierkového fondu, ale aj mnohým prieskumným a záchranným aktivitám v regióne Komárna. Z nich treba vyzdvihnúť predovšetkým výskum významného keltského pohrebiska v Chotíne. Podstatnou mierou sa podieľala na tvorbe stálej expozície múzea o historickom vývoji Komárna a jeho okolia od praveku do 10. storočia i príprave početných príležitostných výstav. Je autorkou scenára expozície kamenosochárskych pamiatok Rímske lapidárium, inštalovanej od r. 1993 v bastióne VI komárňanského opevnenia, ktorej bola udelená prestížna cena Europa Nostra. V r. 1994 - 1999 pracovala ako odborná asistentka na Katedre archeológie Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Dlhé roky pôsobila vo výbore SAS pri SAV.

Činorodá povaha nedovoľuje Piroške oddychovať ani po jej odchode do dôchodku. Popri neúnavnej starostlivosti o pamiatkovo upravený areál rímskeho vojenského tábora v Iži sa v posledných rokoch venovala aj výskumu benediktínskeho kláštora a záchrane keltských hrnčiarskych pecí na Nádvorí Európy v Komárne. Pevne veríme, že tak ako doposiaľ, bude ešte dlho ochotná nezištne pomáhať kolegom, študentom a všetkým ľuďom vo svojom okolí. K tomu jej želáme pevné zdravie, veľa síl a neochabujúcej energie.

Ján Rajtár

OPUSTILI NAŠE RADY

Za Ing. Ladislavom Kieferom

Dňa 23. júna 2003 nás navždy opustil zaniatený spišský bádateľ Ladislav Kiefer. Narodil sa v Kežmarku 14. januára 1912 v rodine obchodníka. V r. 1922 - 1930 študoval na kežmarskom nemeckom gymnáziu. Po ukončení vysokej školy technického smeru v Nemecku pracoval ako súkromník a v r. 1951 - 1975 ako vedúci stavieb v OSP. História a archeológia sa stala jeho životným koníčkom. Záujem o históriu v ňom vzbudil starý otec a gymnaziálni profesori, najmä B. Hajts, J. A. Hefty a J. Lipták. Prostredníctvom nich a štúdia staršej literatúry sa oboznamoval so staršími regionálnymi bádateľmi, s ktorými sa spájajú prvé výskumy vedeckého charakteru na Spiši na rozhraní 19. a 20. stor. (M. Greisiger, A. Münnich, I. Spöttl, S. Roth a i.). Aktívne spolupracoval s kežmarským múzeom. Od r. 1937 tu pôsobil ako odborník pre archeológiu a prírodovedné zbierky, r. 1945 sa stal členom múzejného výboru pri MsNV a dočasným správcom múzea. V r. 1956 bol jedným zo zakladajúcich členov vlastivedného krúžku a až do svojej smrti v r. 2003 pracoval ako člen nákupnej komisie zmieneného múzea. Zároveň sa stal členom Slovenskej archeologickej spoločnosti a čestným členom Spišského dejepisného spolku. Odborné skúsenosti získaval aj spoluprácou s takými významnými archeológmi, akými boli J. Neustupný a V. Budinský-Krička. Bohaté vedomosti z oblasti archeológie a numizmatiky získaval korešpondenciou i konzultáciami s profesionálnymi odborníkmi (T. Kolník, E. Kolníková, K. Pieta, J. Hunka a ďalší). Z tejto spolupráce vzišli aj viaceré príspevky, ktorých je spoluautorom. Publikované sú, napr., v časopise Slovenská numizmatika, v periodiku AVANS a v dennej tlači. Samostatne, alebo v spolupráci s ďalšími kolegami realizoval viacero výskumov. Spomeniem výskum na travertínovom komplexe Dreveník medzi Žehrou a Spišským Podhradím (v r. 1950 - 1951), vo Veľkej Lomnici - poloha Burchbrich (r. 1950), ďalej záchranný výskum v Kežmarku na Garbiarskej ulici (v r. 1969 - 1972), na Jeruzalemskom vrchu (v priebehu 50.-80. r. 20. stor.) a na sklonku života na odkrývaní základov kostola s dedinou sv. Michala (od objavenia s priateľom P. Wavrekom v r. 1987). Významný je tiež výskum na rozhraní katastra Kežmarku a Vrbova - v polohe Vrbovský lesík (spolu s P. Wavrekom v r. 1985 - 1988).

Blízka mu bola i numizmatika. Mnohé numizmatické nálezy z Kežmarku a okolia sa stali súčasťou regionálnych múzeí, časť obohatila numizmatický fond Archeologického ústavu SAV v Nitre. Zvlášť bohaté nálezy mincí sa mu podarilo zachrániť na začiatku 90. r. 20. stor. pri rekonštrukcii dlážky dreveného artikulárneho kostola v Kežmarku.

Náhly odchod pána Ing. Ladislava Kiefera je stratou nielen pre jeho blízkych, ale aj pre archeológiu.

Česť jeho pamiatke!

M. Soják

Dňa 7. apríla 2004 sme sa v hlbokom zármutku stretli na poslednej rozlúčke s univ. prof. Dr. Jánom Lichardusom, DrSc. h. c. na Martinskom cintoríne v Bratislave. V ten deň bola uložená jeho urna do rodinného hrobu. Správa o jeho náhlom a nečakanom skone nás zasiahla nepripravených ako blesk z jasného neba. Odišiel predčasne, na jeho pracovnom stole zostali mnohé nedokončené práce, veľa nesplnených vedeckých predsavzatí...

Ján Lichardus sa narodil 24. januára 1939 v Ružomberku. Po maturite na gymnáziu v Liptovskom Mikuláši (1956) študoval na Filozofickej fakulte UK v Bratislave (1956 - 1961) odbor archeológia a história. Po úspešnom ukončení štúdia v roku 1961 nastúpil do práce v Archeologickom ústave SAV v Nitre, kde pôsobil až do odchodu do Spolkovej republiky Nemecko v septembri 1970. V AÚ SAV v Nitre pôsobil v rokoch 1961 - 1970 ako vedecký pracovník a v rokoch 1968 - 1970 aj ako vedecký tajomník. V rokoch 1965 - 1966 bol štipendistom DAAD na Univerzite v Saarbrückene.

V roku 1967 obhájil hodnosť kandidáta historických vied v Archeologickom ústave ČSAV v Prahe a v roku 1968 na Univerzite J. E. Purkyně v Brne získal titul doktora filozofie (PhDr.). Po odchode do emigrácie pracoval v Institute für Vor- und Frühgeschichte und Vorderasiatische Archäologie - Universität des Saarlandes Saarbrücken (Nemecko) u popredného vedca prof. Dr. R. Hachmanna. Po habilitácii v roku 1974 sa stal titulárnym profesorom. Riadnym univerzitným profesorom sa stal v roku 1986. Odvtedy až do smrti 8. marca 2004 bol riaditeľom spomenutého ústavu.

J. Lichardus vďaka talentu, ale aj mimoriadnej pracovitosti upozornil na seba už počas štúdia na FF UK v Bratislave. Veľmi rýchlo sa vedecky etabloval, o čom svedčí niekoľko jeho veľkých základných štúdií, ktoré dosiaľ nestratili na vedeckej aktuálnosti. Priniesli nové pohľady na problematiku osídlenia Slovenska v mladšej dobe kamennej, a to v európskom historickom kontexte. Aj po príchode na Univerzitu v Saarbrückene pokračoval vo vedeckom programe, pre ktorý mu poskytli spoľahlivú základňu nálezové súbory z kľúčových archeologických lokalít, či už ide o Domicu, Branč, Nitru, Nitriansky Hrádok, ale aj iné náleziská z praveku Slovenska.

Prof. J. Lichardus bol človek neobyčajne širokých vedeckých záujmov a intelektu. Jeho vedecké práce dôsledne vychádzajú z výsledkov veľkých terénnych výskumov, ktoré začal programovo naplňovať od príchodu do AÚ SAV v Nitre, pravdaže, i v spolupráci s vtedajším riaditeľom ústavu doc. A. Točíkom a s inými bádateľmi. Po príchode do BRD pracoval aj na viacerých výskumoch v Nemecku a v zahraničí (Libanon, Bulharsko). Od roku 1983 bol vedúcim bulharsko-nemeckého archeologického výskumu v Drame, ktorý priniesol fundamentálne nálezy a poznatky pre európsku archeológiu. Bol európsky uznávaným vedcom a bol aj jediným univerzitným profesorom - Slovákom - z odboru archeológie v zahraničí. Po J. Kollárovi, profesorovi archeológie na Univerzite vo Viedni, ide o ďalšieho Slováka, ktorého vedecké dielo reprezentuje poznatky základného významu pre viaceré obdobia praveku a včasnej doby dejinnej. Ako výrazná osobnosť súčasnej modernej európskej archeológie je zakladateľom vedeckej školy, orientovanej na riešenie problémov euroázijských kultúr a civilizačných kontaktov. Ako pri rozlúčke v St. Ingberte, kde J. Lichardus žil a písal svoje práce, uviedol dekan Filozofickej fakulty historických a kultúrnych vied Sárskej univerzity, profesor Klaus Martin Girardet - "Archeológia v Nemecku, ale aj na Slovensku stratila v Jánovi Lichardusovi uznávaného vedca a Slovensko významného medzinárodne uznávaného bádateľa a rodáka". J. Lichardus sa nikdy totiž netajil svojím úprimným vzťahom k Slovensku. Vždy zostal Slovákom.

Prof. Ján Lichardus patrí k tým vedcom, ktorí naplno zasvätili svoj život vede. Preto aj prínos jeho vedeckého diela pre slovenskú archeológiu je nespochybniteľný. Svedčí o tom aj udelenie Zlatej plakety L. Štúra a vedecká hodnosť doktora historických vied h. c. Slovenskou akadémiou vied. Tieto ocenenia sú výrazom uznania jeho celoživotného rozsiahleho vedeckého diela, ale aj prínosu pre prehľbovanie kontaktov so slovenskou archeológiou. Na Univerzite v Saarbrückene mali jeho zásluhou možnosť štáží, či štipendijných pobytov, aj viacerí slovenskí archeológovia.

O medzinárodnom uznaní vedeckého prínosu prof. J. Lichardusa svedčia aj ocenenia v zahraničí, najmä v Bulharsku. Je nositeľom viacerých čestných doktorátov (Dr. h. c.). Veľmi podnetne sa zaslúžil o objasnenie závažných vedeckých problémov európskeho praveku, zvlášť v kontexte s vývojom na území Slovenska. Komplexnosť a interdisciplinárnosť výskumov, schopnosť odvážne vymedzovať nové oblasti bádania a formulovanie nových koncepcií vedecko-výskumnej činnosti - to boli charakteristické črty jeho osobnosti.

Na Martinskom cintoríne sme sa s ním rozlúčili v mene celej slovenskej archeologickej komunity s poďakovaním za všetko, čo urobil pre slovenskú archeológiu a jej zviditeľnenie vo svete. Jeho pamiatka navždy zostane v našich srdciach a myšliach.

Jozef Vladár

UPOZORNENIE

Kolokvium "História skla 2004"

Dovoľujem si Vám oznámiť, že štvrté multidisciplinárne kolokvium venované podpore výskumu historických skiel na Slovensku "História skla 2004", ktoré organizuje Slovenská archeologická spoločnosť v spolupráci so Slovenskou sklárskou spoločnosťou plánujeme uskutočniť 7.10.2004 v priestoroch AÚ SAV na Akademickkej 2 v Nitre.

Podujatie je určené slovenskej verejnosti, ale na základe záujmu kolegov z okolitých krajín je otvorené i neformálnej medzinárodnej účasti (Čechy, Rakúsko, Maďarsko, Nemecko). Rokovacím jazykom zostáva slovenčina. Prezentované príspevky budú zverejnené v Supplemente Informátora SAS. Ďalšie informácie možno získať u Dr. Danica Staššiková-Štukovská, AÚ SAV, Akademická 2, 949 21 Nitra. E mail: nraustas@savba.sk.

Prihlášky budeme rozposielať koncom augusta 2004.

Danica Staššiková-Štukovská

NOVÍ ČLENOVIA

Mgr. Andrej Vrtel, Roland Sojka, Mgr. Július Vavák

OZNAMY REDAKCIE

Ospravedlnenie

Redakcia Informátora SAS sa ospravedľňuje Dr. M. Vizdalovi za neuverejnenie informácie o jeho referáte, ktorý odznel na Zjazde SAS v roku 2003. Pri vkladaní a úprave doplnkovej informácie o prezentovaných príspevkoch na zjazde medzi dva rukopisy Dr. K. Kuzmovej redakciou vypadol na str. 2 medzi ostatnými vymenovanými referátmi nasledovný text: *Marián Vizdal: Tretia sezóna slovensko-poľského výskumu neolitického sídliska v Moravanoch, okr. Michalovce.*

Bibliografia slovenskej archeológie - výzva

V súvislosti s prípravou Bibliografie slovenskej archeológie za roky 1997, 1998 a 1999 redakcia Informátora SAS sprostredkúva výzvu zostavovateľky nového zväzku, aby potrebné bibliografické údaje posielali na adresu:

Marta Jasečková (e-mail: jasecko@saske.sk)

AÚ SAV - VPS Košice

Hrnčiarska 13

043 19 Košice

Redakčná výzva

Záujemcov o uverejnenie príspevkov prosíme o zasielanie rukopisov na adresu uvedenú v tiráži alebo na e-mailovú adresu hlavnej redaktorky (luciabenedikova@yahoo.com).

Rukopisy zasielajte v nasledovnej forme:

1. Texty vo formáte *.rtf/doc, bez akýchkoľvek tabulátorov, odrážok, najpraktickejším variantom je použitie fontu Times New Roman CE. Do textu nevkładajte žiadne logá, obrázky a pod.

2. Obrazovú prílohu posielajte oddelene, digitalizované fotografie vo formáte *.jpg/psd, kresby *.tif/jpg. Texty k obrazovej prílohe uveďte v textovej časti príspevku.

Ďakujeme.

Za znenie a obsah príspevkov zodpovedajú autori.

REDAKČNÁ UZÁVIERKA NASLEDUJÚCEHO ČÍSLA JE 31. 10. 2004!!!

Vydáva Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV v Nitre (Akademická 2, 949 21 Nitra).

Hlavný redaktor: Mgr. L. Benediková, Redakčná rada: PhDr. I. Cheben, CSc., PhDr. J. Chovanec, PhD., PhDr. R. Malček, Mgr. M. Soják, PhD., PhDr. V. Turčan. Počítačová sadzba: L. Benediková, P. Červeň. (Na embléme pintadera zo 6. stor. pred Kr. zo Smoleníc. Návrh a grafické stvárnenie J. Marettová).

Tlač: Michel Angelo Nitra

ANKETA

Vážená kolegyňa/Vážený kolega,

v záujme skvalitnenia činnosti SAS by sme radi poznali Váš názor, a tak získali spätnú väzbu od Vás – členov SAS – na naše aktivity.

Prosíme Vás preto o vyplnenie tejto ankety a o zaslanie na adresu SAS (SAS, Akademická 2, 949 21 Nitra), prípadne na e-mailové adresy luciabenedikova@yahoo.com alebo evafott@post.cz.

Výsledky ankety budú publikované v nasledujúcom čísle Informátora.

Na otázky odpovedajte zakrúžkovaním číselnej možnosti, ktorá najlepšie vystihuje Váš názor.

ANKETA JE ANONYMNÁ!!!

1) Má sa Zjazd SAS konať každoročne alebo v inej periodicite?

áno, každoročne	1
nie, v inej periodicite, a to (uved'te) rokov	2
neviem	3

2) Má zostať miestom Zjazdu Nitra (AÚ SAV) alebo máte iný návrh?

áno	1
nie, navrhujem	2
neviem	3

3) Má sa Zjazd konať 1 deň?

áno	1
nie, navrhujem (uved'te) dní	2
neviem	3

4) Vyhovuje Vám doterajšia náplň zjazdov?

áno	1
skôr áno	2
skôr nie	3
nie	4
neviem	5
Mám tieto prípadné návrhy/pripomienky:	6

5) Ste dostatočne informovaná/ý o činnosti SAS?

áno	1
skôr áno	2
skôr nie	3
nie	4
neviem	5
Mám tieto prípadné návrhy/pripomienky:	6

**6) Ste spokojná/ý alebo nespokojná/ý s obsahom a grafickou úpravou Informátora SAS?
Ak nie, uveďte Vaše prípadné návrhy a pripomienky.**

OBSAH	
Som spokojná/ý s obsahom	1
Som nespokojná/ý s obsahom a mám tieto návrhy/pripomienky:	2
Neviem posúdiť	3
GRAFICKÁ ÚPRAVA	
Som spokojná/ý s grafickou úpravou	4
Som nespokojná/ý s grafickou úpravou a mám tieto návrhy/pripomienky:	5
Neviem posúdiť	6

7) Ako ste spokojná/ý s doterajšou činnosťou SAS?

spokojný	1
skôr spokojný	2
skôr nespokojný	3
nespokojný	4
Neviem posúdiť	5

8) Navrhovali by ste nejaké zmeny v činnosti SAS?

áno, a to (uveďte):	1
nie	2

9) Mala by podľa Vás SAS poskytovať poradenstvo pri riešení právnych a iných problémov z oblasti archeologickej praxe členov spoločnosti?

áno, a mám takúto predstavu o forme poradenstva:	1
nie	2
neviem	3

10) Mala by SAS vytvoriť priestor pre otvorenú diskusiu o mieste archeológie v slovenskej realite?

áno	1
skôr áno	2
skôr nie	3
nie	4
neviem	5

11) Aké sú podľa Vás najpálčivejšie problémy slovenskej archeologickej obce?

(Uveďte):

Niekol'ko štatistických údajov o Vašej osobe

12) Ste:

muž	1
žena	2

13) Do ktorej vekovej skupiny patríte?

18 – 25	1
26 – 35	2
36 – 45	3
46 – 55	4
56 – 65	5
66 a viac	6

14) Vaše pracovné zaradenie:

študent	1
archeológ, resp. príbuzné zaradenie*	2
iné	3

* krúžkujú aj doktorandi v odbore archeológia

ĎAKUJEME ZA VÁŠ ČAS!